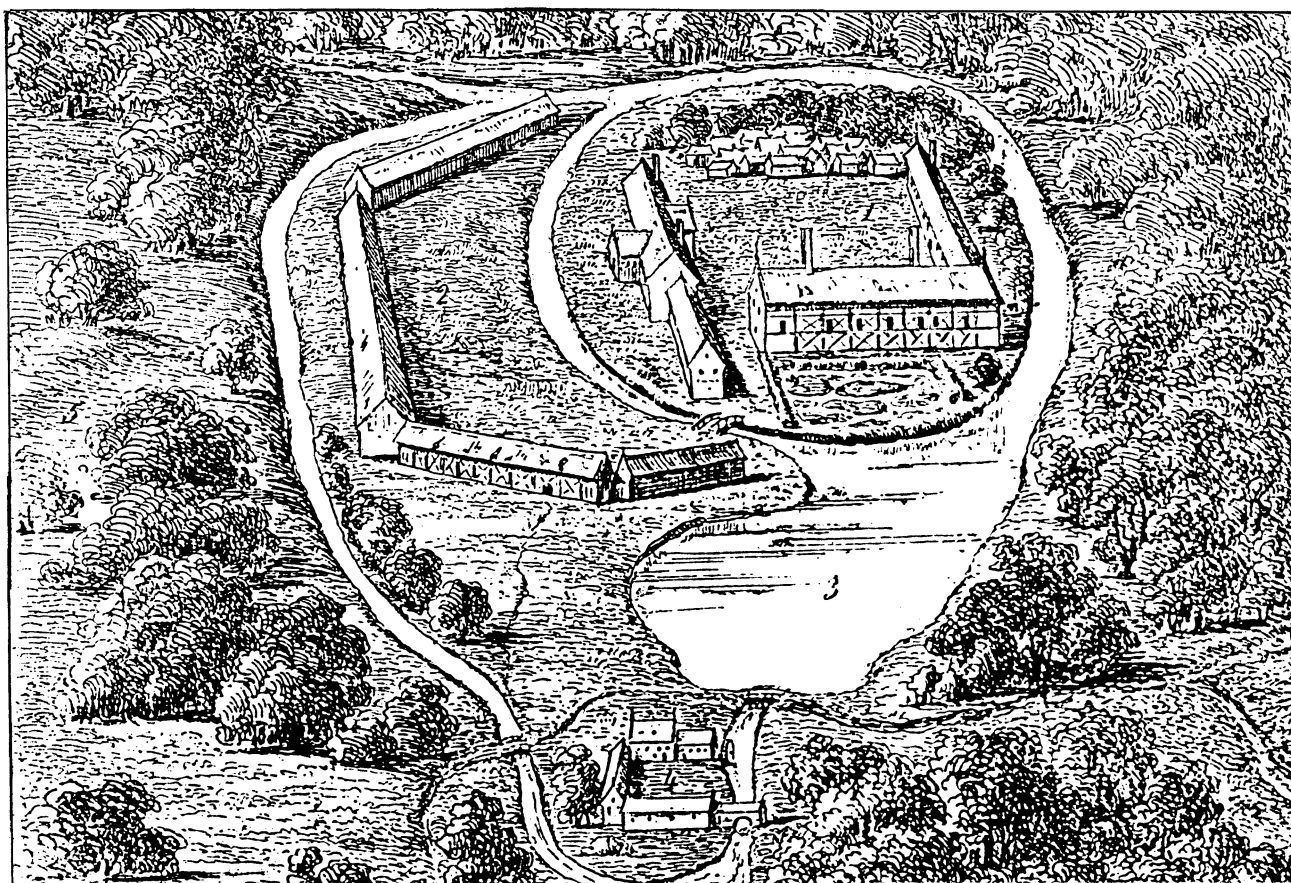

Kulturhistorie

Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt

Søndersø kommune

Skemaer og kort

1995

Forsidebillede: Rugård

**Hovedgårdsregistrering
i Fyns Amt**

Skemaer og kort

Udgivet af: Fyns Amt
Natur- og vandmiljøafdelingen
Ørbækvej 100, 5220 Odense SØ
Telefon: 6556 1000

Kortmateriale:
Udgivet af **Fyns Amt**
Grundmateriale: KMS copyright

Tryk: Fyns Amt
ISBN 87 7343 221 0

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	side 1
Oversigtskort	side 2
Kommunekort	side 3
Dallund	side 5
Elvedgård	side 19
Langesø	side 31
Margård	side 45
Rugård	side 57

FORORD

I gennem de senere år har Fyns Amt arbejdet med registrering af de kulturhistoriske forhold vedrørende 123 fynske hovedgårde. Amtet er nu nået til at kunne offentliggøre resultaterne. Den foreliggende rapport er den første udgivelse i afrapporteringen af de kulturhistoriske undersøgelser.

Der udgives i alt 25 kommunebaserede skemarapporter, som formidler de grundlæggende kildeoplysninger, de vigtigste sammenfatninger samt væsentlige kort. Kun kommuner som rummer flere end 2 hovedgårde har deres egen rapport. Ullerslev er derfor trykt sammen med Nyborg, Nørre Aaby med Middelfart og Munkebo med Langeskov. Marstal -, Ærøskøbing -, Tommerup - og Vissenbjerg kommuner indgår ikke i afrapporteringen, idet de ikke rummer nogen hovedgårde. Til skemaerne er udarbejdet en særskilt nøgle, og derudover publicerer Fyns Amt en sammenfattende rapport og en planlægningsrapport. Skemaoplysningerne er indsamlet af Odense Universitet/Kerteminde Museum under ledelse af museumsinspektør, doktor phil. Erland Porsmose.

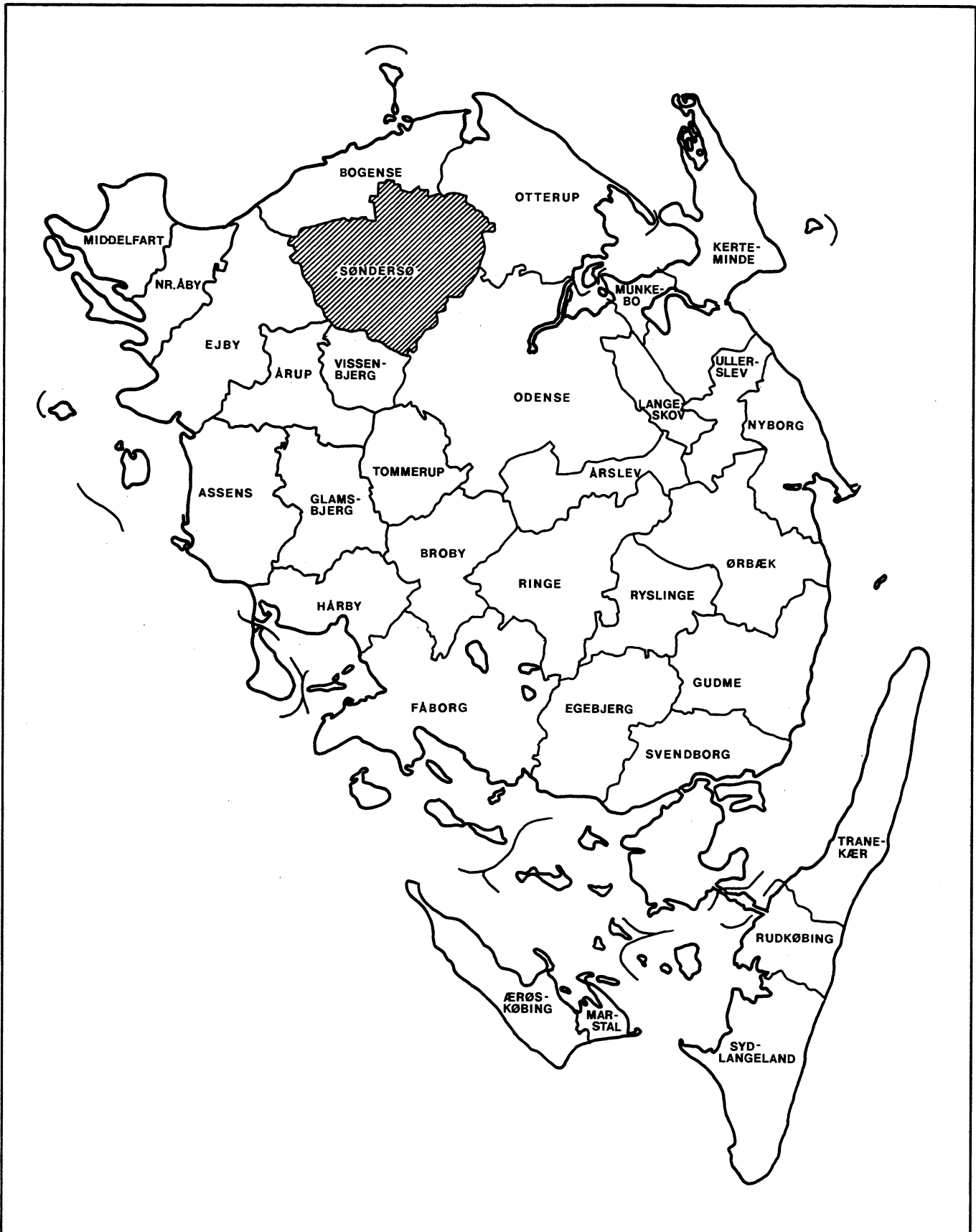
Det er Fyns Amts håb, at skemamaterialet kan blive til gavn for såvel forskere og lokalhistoriske interesserede, som offentlige administratorer mhp. planlægning. Skemaerne sammenfatter på systematisk måde al rimelig tilgængelig viden, sat op så oplysningerne bliver sammenlignelige fra hovedgård til hovedgård. Herudover er anvendt et stort fond af detaljerede og svært tilgængelige oplysninger fra Erland Porsmoses private kildeoptegnelser.

Nøglen forklarer punkt for punkt hvorfra skemaoplysningerne stammer, og hvori (de væsentligste) eventuelle kildekritiske problemer består. Derudover letter nøglen forhåbentligt forståelsen af det til tider ret indforståede fagsprog.

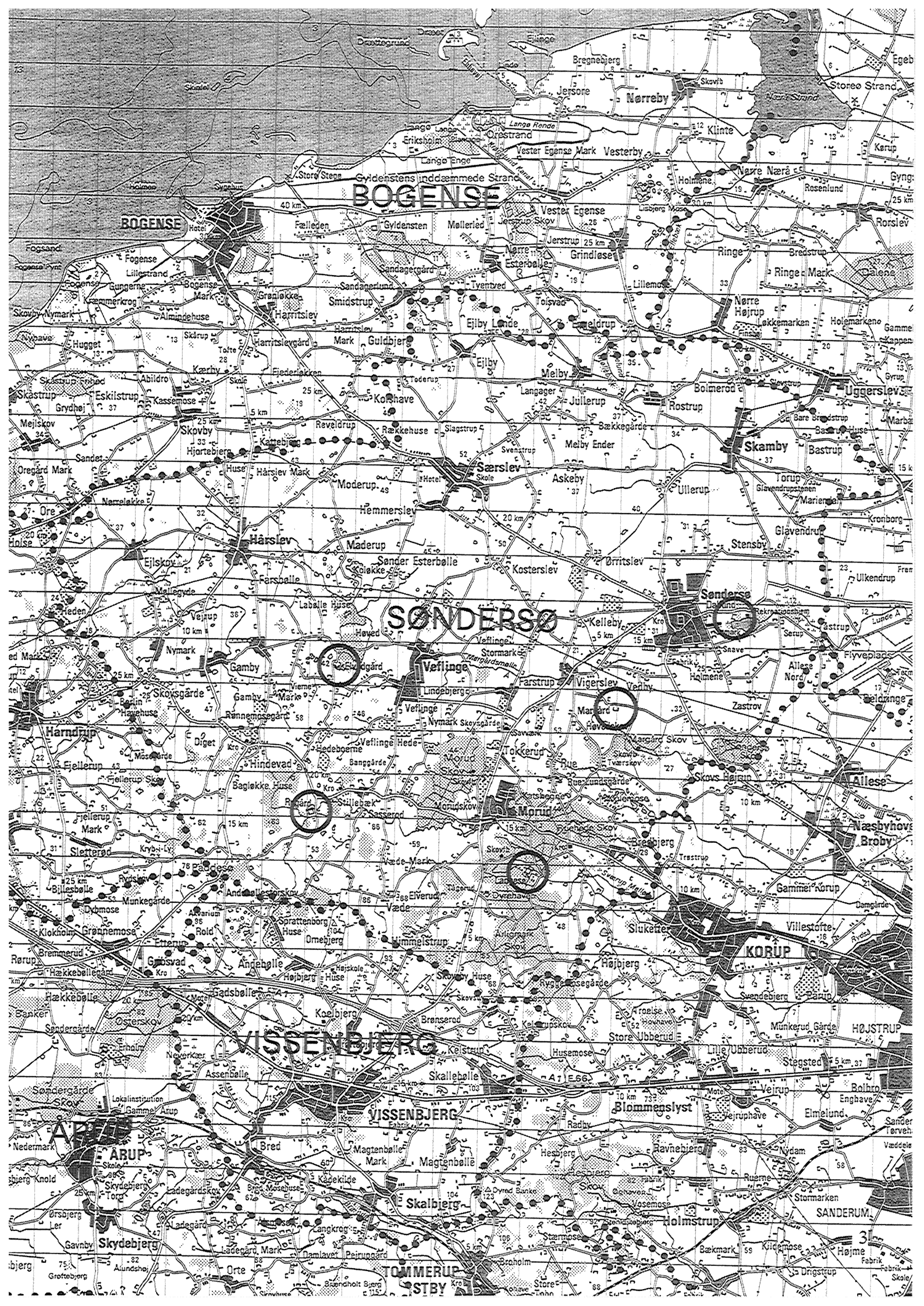
Det skal præciseres, at vurderingerne på skema 6 er udtryk for **en ren kulturhistorisk vurdering**, tilvejebragt på baggrund af skemaer og kort. Den er derfor ikke nødvendigvis udtryk for Fyns Amts endelige opfattelse af bevaringsværdierne og det planlægningsmæssige syn på de fynske hovedgårde.

Erland Porsmose har udarbejdet den endelige vurdering. Stud.mag. Dorte Nørregaard Madssen og museumsinspektør Ellen Dalsgård har indsamlet skemaoplysningerne samt udarbejdet udviklingsbeskrivelser efter 1800.

Redaktion museumsinspektør, cand.mag. Anders Myrthue, Odense Bys Museer

Sønderborg Kommune

BOGENSE

SØNDRORSØ

VISSENBJERG

BOGENSE

Skamby

Sønderborg

KORUP

ARUP

VISSENBJERG

Blommenslyst

Skalbjerg

TOMMERUP
STBY

73

48 km

5 km

10 km

15 km

20 km

25 km

30 km

25 km

20 km

15 km

10 km

5 km

5 km

5 km

20 km

15 km

10 km

5 km

5 km

5 km

5 km

15 km

10 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

10 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

5 km

Dallund

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Navn: Dallund	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Dallund er nævnt første gang i 1443 i formen Dallund. Navnet er sammensat af dal og lund.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Dallund er udparcelleret af Søndersøs ejerlav i den skovrige del. Søndersø skov blev udskilt som selvstændigt hovedgårdsenemærke. I midten af 1800-tallet opførtes avlsgården Zastrov i det tidligere enemærke.</p>	

<p>Ejere: 1400 Bernike Skinkel 1420 Peder Hogenskild (en part) Gert Bryske (en part) 1614 Ejler Høg 1660-72 Ejler Høgs arvinger og kreditorer. 1672 Morten Mikkelsen Hardrup 1683 Jens Erichsen 1705 Jens Erichsens arvinger 3/4 part Jørgen Pedersen Himmelstrup 1/4 part 1708 Otto Pedersen Himmelstrup, eneejer 1710 J. Fr. Haxthausen 1722 G. D. v. Finecke 1801 G. Ph. Blixen-Finecke 1915 solgt til udstykning Avlsgården og hovedbygningen solgt til Jørgen Hansen. 1920 Hovedbygningen solgt til Clara Blixen-Finecke 1923 avlsgården solgt til Vilh. Hansen 1924 avlsgården solgt til Hans M. Andersen 1925 Hovedbygningen solgt til Poul Helweg-Mikkelsen 1927 af denne skænket til Centralforeningen af sygekasser i Odense Amt 1986 Selvejende institution under de fynske kommuner 1986 Kirsta Pedersen (avlsgården)</p>	<p>Under stamhuset Blixen-Finecke 1801-1915.</p>
---	--

<p>Historiske tildragelser: C. Fr. Blixen-Finecke, der ejede Dallund fra 1829, blev i 1854 gift med prinsesse Augusta af Hessen-Kassel, en søster til den senere dronning Louise. Blixen-Finecke fik derved kontakter til tronfølgeren, den senere Chr. IX, hvis valg til konge han helt støttede. Dette medførte et brud med Frederik VII, der tidligere var kommet meget på Dallund. Blixen var medlem af folketinget i flere omgange. Han var minister i ministeriet Rotwitt.</p> <p>Dallund fungerer i dag som rekreativshjem.</p>

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen består stadig af en nord- og østfløj med en mur mod vest, men østfløjen er ændret en del i grundplanen.</p> <p>Avlsgården er flyttet længere mod vest. Den består af tre hovedfløje og nogle mindre bygninger. De oprindelige, spredtliggende bygninger omkring hovedanlægget er ligeledes væk.</p> <p>Et par af husene i Sønderskov er bevaret, men den oprindelige mølle er væk.</p> <p>Bebyggelsesgraden i Sønderskov er ændret med Andre anlæg: get ved hus- og gårdbebyggelse.</p> <p>Haveområdet er udvidet en del med den gamle avlsgårdstomt og området rundt om søen.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Der er bevaret gærdet i forbindelse med skovarealerne.</p> <p>Ikke-ager arealer:</p> <p>Hovedparten af skovarealerne er bevaret, men Sønderskov er blevet udvidet mod øst. I forbindelse med søen og Mølle Maden er der bevaret eng.</p> <p>Særlige henvisninger:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p> <p>Avlsgårdstomten er frilagte.</p>	X			<p>Hovedbygningen opført o.1540. Udvidet i 1634. Istandsæt og ny østfløj opført o.1722. Udvidelse mod øst i 1849. Istandsæt i 1873.</p> <p>Avlsgården udflyttet efter brand i 1874.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne ved hoved- og avlsbygninger er sket før 1889, dog lå de spredtliggende bygninger omkring hovedbygningen der stadig på dette tidspunkt. Sønderskov er allerede blevet udvidet på dette tidspunkt. Engområderne nord for skoven er opdyrket i 1889.</p> <p>Ændringerne ved den øvrige bebyggelse og bebyggelsesgraden er først sket efter 1889.</p>				

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Søndersø

Hovedgårdstaksten

		1627	1662	1688	1770	1850	1870	1903	1956	
Tønder høstkorn		80	52	28	55	102	62	25	20	
Bemærkninger:										

Fæstegodset

			1662	1688 ¹⁾	1770	1850	1870	1903		
Tønder høstkorn			272	563	887	732		8		
Bemærkninger: 1) Incl. fæstegodset til Ørritslevgård.										

	1500	1627	1662	1688 ¹⁾	1769	1850	18	1903		
Antal gårde	43 + 2 ml.	50 + 2 ml.	34	78	114	121		2		
Heraf i hovedgd. sognet	13 + 1 ml.	26	19	11	42	36		2		
Antal huse	3	1		22	19	83		4		
Heraf i hovedgd. sognet	2			9	5	30		3		
Fæsteenheder ialt	48	53		100	133	204		6		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1769	1850				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	15	20	15				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	3	15	12				
Antal egaliserede samlinger af gårde	1	11	9				

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	80
Hoveriets omfang pr. gs. gård: årligt	a) pløjedage
	b) spandage 27
	c) gangdage 40
Bemærkninger: I 1793	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Søndersø

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Dallund er formentlig anlagt som enestegård i landsbyen Søndersøs østlige, skovrige bymark, ned til Dallund sø. Muligvis har gården lige fra anlæggelsen fungeret som hovedgård, i hvert fald har den fungeret som sådan fra 1300-1400-tallet. Allerede fra 1460 omtales Dallund Mølle i tilknytning til hovedgården og år 1500 toges lovhævd på hovedgårdens enemærke. I 1507 udvidedes hovedgårdsmarkerne med hovedparten af ødebysmarken Ulkendrup i Lunde sogn. Dallund synes endvidere at have gjort indhug i Stensbys ejerlav. I 1627 var Dallunds hovedgårdstakst på 66 tdr.htk., foruden møllen og Ulkendrup mark på 14 tdr.htk. Hertil kom et skovenmærke, Søndersø Skov. Efter en godsopløsningsperiode, hvor bl.a. møllen og Ulkendrup mark blev frataget, således at hovedgården i 1688 var på 28 tdr.htk. Samme år lykkedes det at gensamle hovedgårdstaksten, der hermed nåede op på 59 tdr.htk. Et niveau, der bibeholdtes frem til udskiftningen. I 1682 bestod det dyrkede areal af 139 tdr.ld., der dyrkedes i tovangsbrug. Boniteten var meget god, og hertil kom betydelig eng, skov og græsningforekomster. Kvægholdet var da også anseligt, i alt 79 kreaturer. I 1664 oplyses det, at skovenmærket i Søndersø Skov tidligere regnedes for 350 svins olden, men nu kun for 200 svins olden. Hvor skoven var forhugget, var en skovhuskoloni Søndersø Skovhuse opført. Dallund er i udpræget grad en skov- og enggård. Før 1765 oprettedes en mejerigård (Zastrov) i skovenmærket.

Dallund tilhørte i 1400-tallet og frem til 1614 Bryske-familien. I dele af denne periode ejede familien tillige nabohovedgården Langesø og Margård. År 1500 bestod godset foruden af Dallund hovedgård og mølle af 43 gårde, 3 huse og endnu en mølle. Godset var forholdsvist velarronderet og omfattede bl.a. 11 gårde i Søndersø og 9 gårde i Stensby. I 1627 var godset blevet udvidet og bedre samlet i hovedgårdssognet. Landsbyerne Serup og Tåstrup var egaliserede. I 1660 gik godset fallit, og efter en genopbygningsperiode fulgte en ny fallit i 1708. Frem til 1719 forøgedes bøndergodset med ikke mindre end 500 tdr.htk., fortrinsvis ved køb af tidligere ryttergods fra kronen. Bøndergodset var hermed i 1769 nået op på 113 gårde, hvoraf 42 lå i hovedgårdssognet og 48 gårde i nabosognet Skovby. Mange af gårdsamlingerne var egaliserede. Det gælder således Søndersø (26 gårde), Søndersø Skov (4), Serup (7), Kelleby (3), Ullerup (10), Torup (7), Glavendrup (4), Stensby (14), Lunde (3), Tåstrup (4) og Bladstrup (4).

I 1792 oprettedes det omfattende gods til stamhus. Godset havde da jus patronatus til Søndersø og Skamby kirker.

b. Efter cirka 1800:

Dallund hovedgårdsejerlav, der var delt i to, nemlig Dallund og Sønderskovs marker, var o.1800 på 510 ha. I 1801 oprettedes stamhuset Blixen-Finecke af Dallund hovedgård med underliggende fæstegods. I løbet af 1800-tallet oprettedes afbyggergården Zastrov (i Sønderskovs marker) og Ulkendrupgård (i Lunde sogn). O.1905 blev Dallund og Zastrovs areal opgjort til 641 ha, hvoraf 165 ha var skov. I 1915 blev alle tre gårde efter ophævelsen af stamhuset, solgt til udstykningsforeningen. Efter udstykningen af en del af jorden blev Dallunds hovedbygning og avlsgård solgt videre, men ikke til samme ejer. De har herefter ikke været samlet på samme ejers hånd. I 1986 blev avlsgårdens areal opgjort til 111 ha, hvoraf 83 ha var ager, 7 ha eng og 18 ha skov.

Fæstegodset beløb sig i 1850 til 732 tdr.htk., fordelt på 121 gårde og 83 huse. Det var både velarronderet og velreguleret. Størsteparten var således beliggende dels i hovedgårdssognet Søndersø, dels i nabosognene Lunde og Allesø. I de 12 byer, hvor Dallund ejede 3 gårde eller flere, var de 9 samlinger egaliserede. Frasalget af fæstegods påbegyndtes i 1852. O.1905 blev gården drevet af 8 faste folk, 3 daglejere og 3-4 mand ekstra i roer og høst.

Hovedgårdstaksten (jfr. skema 4) svingede en del i 1800-tallet. En del af svingningerne skyldes dog nok, at Sønderskovs marker med Zastrov og eventuelt Ulkendrupgård nogle gange regnes med, andre gange er de ikke med. Efter udstykningen i 1915 faldt taksten til 20 tdr.htk. Jorden var o.1770 delt op i ikke mindre end 15 marker, hvoraf der årligt blev besået 6. O.1905 var der 7 marker, hvoraf 3 var henholdsvis brak, kløver og græs. Kvægbesætningen var da på 50 køer og 40 stk. ungvæg og kalve. Der var også en fårebesætning på 40 stykker. Det foregående år var der blevet solgt 50 fedesvin. Dallund havde også indtægter fra tiender. O.1905 opgøres de til 203 tdr. I 1986 består driften af korn- og frøavl. Skoven drives traditionelt. Hovedbygningen benyttes til rekreativshjem.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

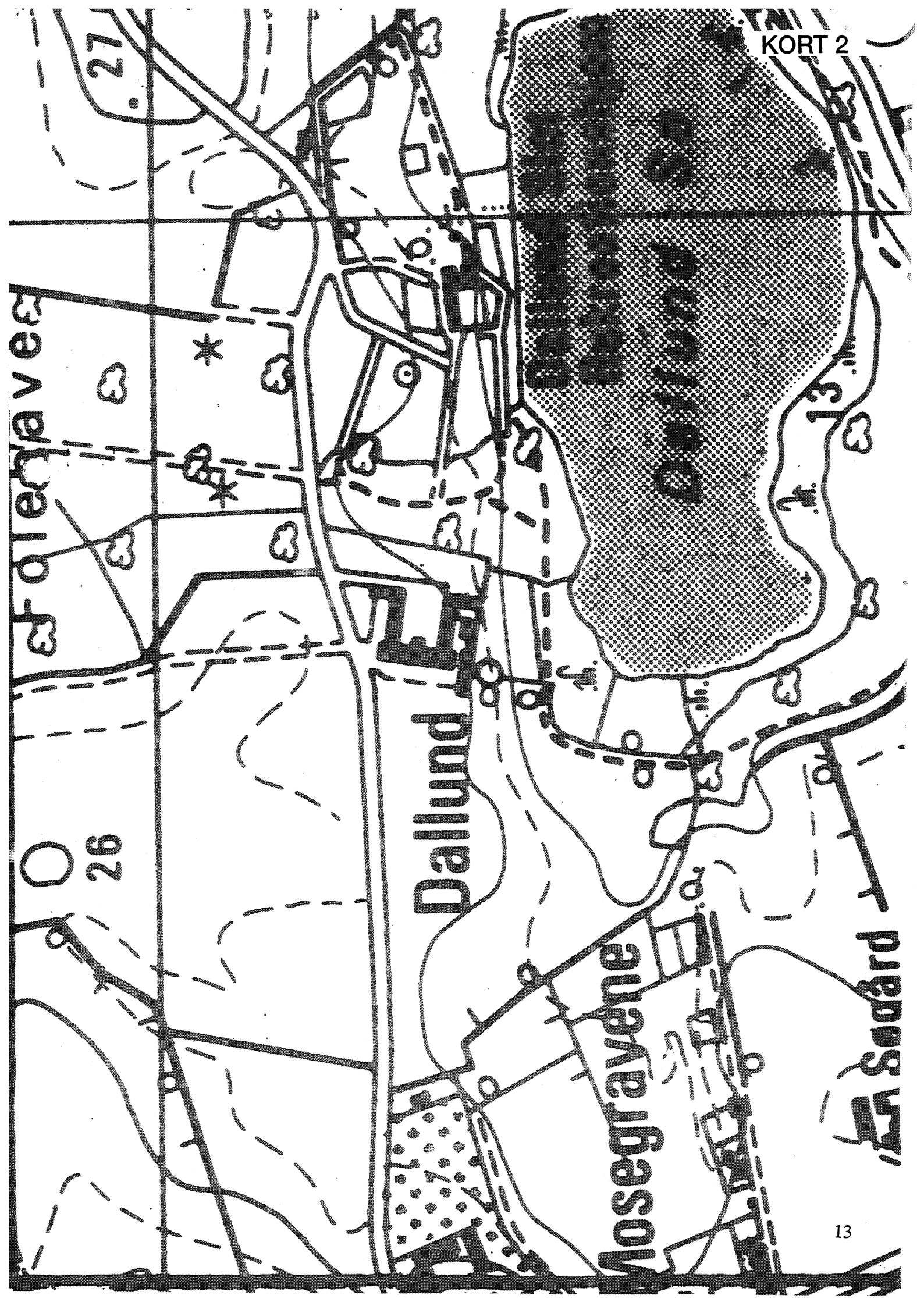
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** interesse

1. Dallund er formøntlig anlagt som skovenestegård. Den omtales som hovedgård fra 1300-1400-tallet. Hovedgården er placeret ned til en sø i en skovrig egn og er randplaceret i sit ejerlav. Allerede i 1400-tallet omtales Dallund mølle, og jorderne var o.1500 samlet i et enemærke.
2. I 1500-tallet udvidedes hovedgården med de yderligere enemærker i Søndersø Skov og af Ulkendrup ødemark. I forbindelse med en godsopløsningsperiode nåede hovedgårdstaksten ned på 28 tdr.htk. i 1688, men det lykkedes at gensamle hovedgårdstaksten til et niveau på en 60 tdr.htk. Fæstegodset var allerede o.1500 ret betydeligt på 45 gårde, og efter en godsopbygningsperiode nåede godset op på 114 gårde i 1769. Godset ophøjedes herefter til stamhus. Hovedparten af gårdene lå i Søndersø og Skamby sogne, hvor også kirken hørte til godset. De fleste af gårdene var egaliserede.
3. Frasalget af fæstegods påbegyndtes i 1852 og var stort set tilendebragt i 1903. I 1915 blev hovedgården solgt til udstykning, avlsgården og hovedbygningen skilles ad, og avlsgårdens areal reduceredes voldsomt.
4. Hovedbygningen er opført i 1500-1600-1700-tallet. Avlsgården er udflyttet og nybygget efter en brand i 1874.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en række udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Hovedbygningen er velbevaret. Avlsgården er udflyttet efter brand i 1874. Møllen er væk.
- 2) Haveområdet er udvidet. Ejerlavet har bevaret hovedparten af skovarealerne og noget eng, men arealet er stærkt reduceret.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: Avlsgårdtomten er frilagte.

Josegravene

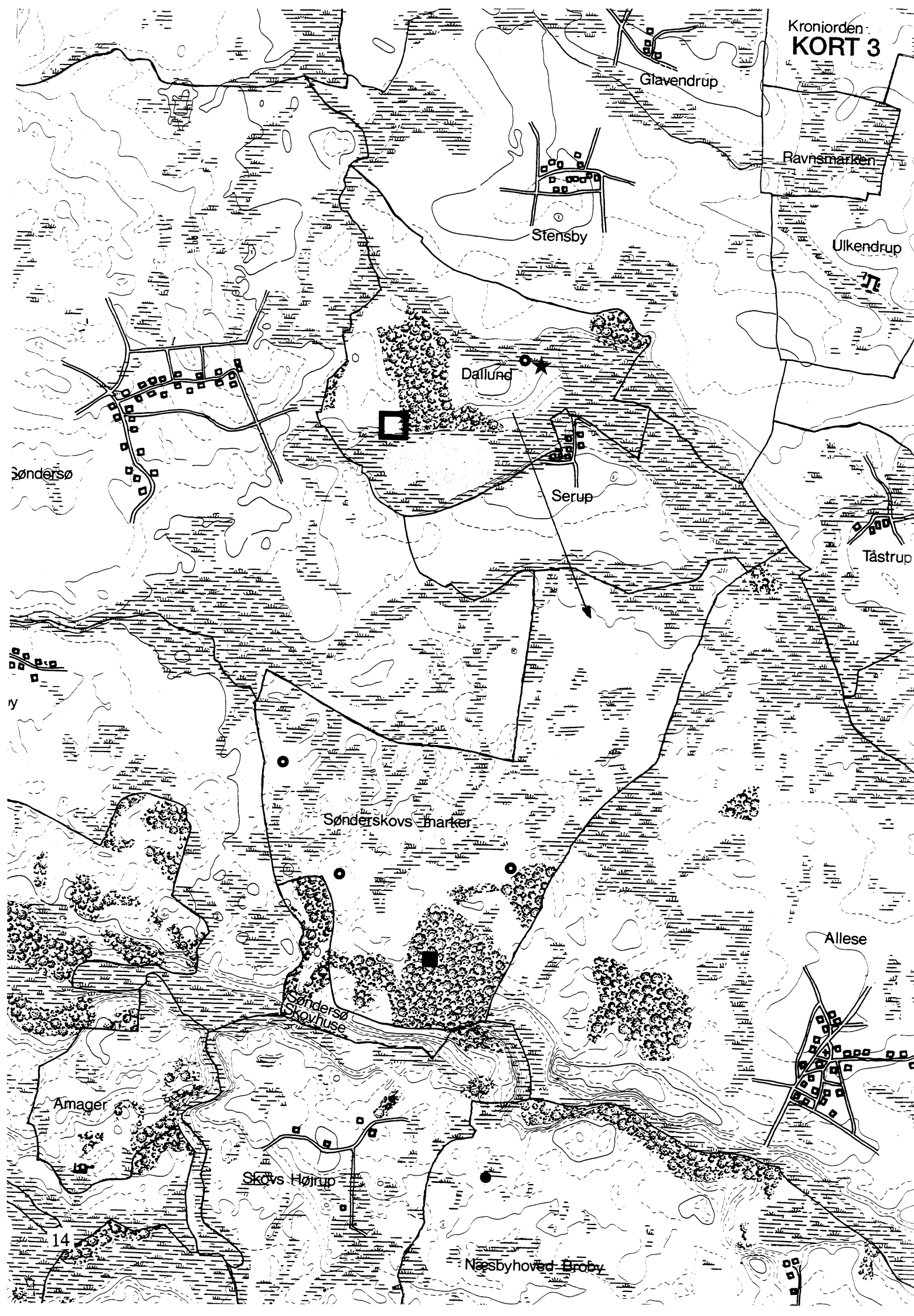
Dallund

Josegravene

Squard

26

27

Glavendrup

Stensby

Ravnsmarken

Uikendrup

Dallund

Serup

Tåstrup

Sønderlø

Sønderskovs marker

Allese

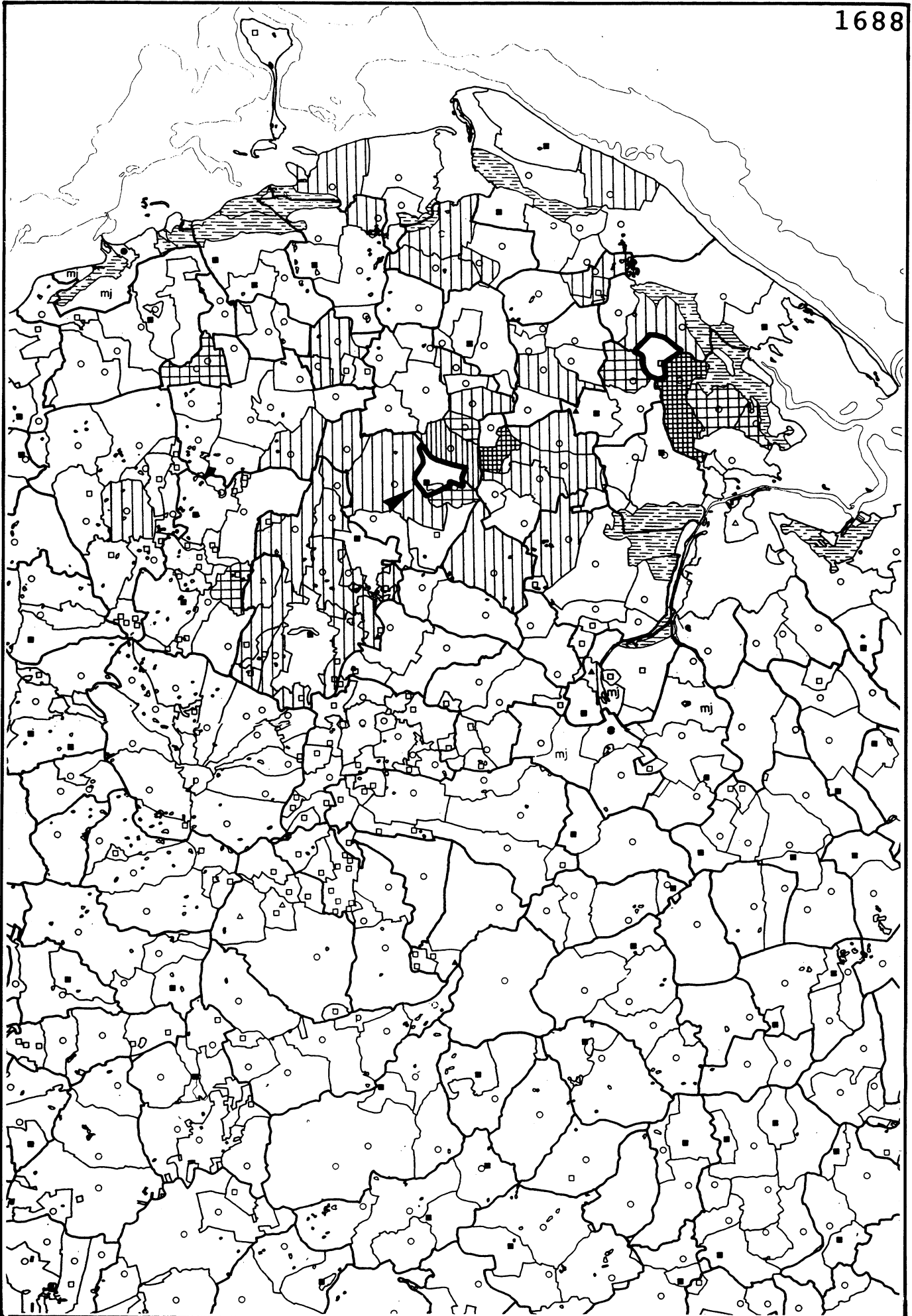
Amager

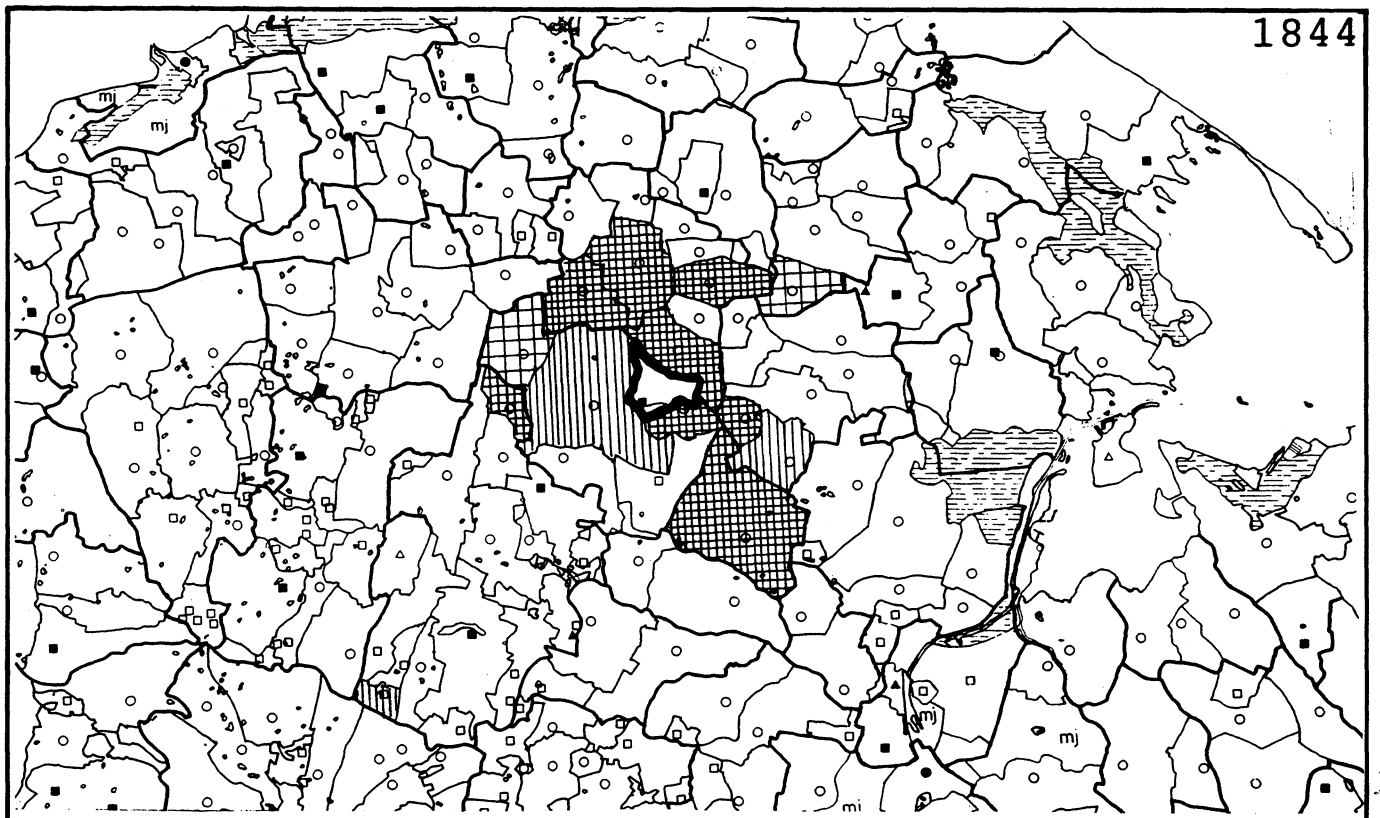
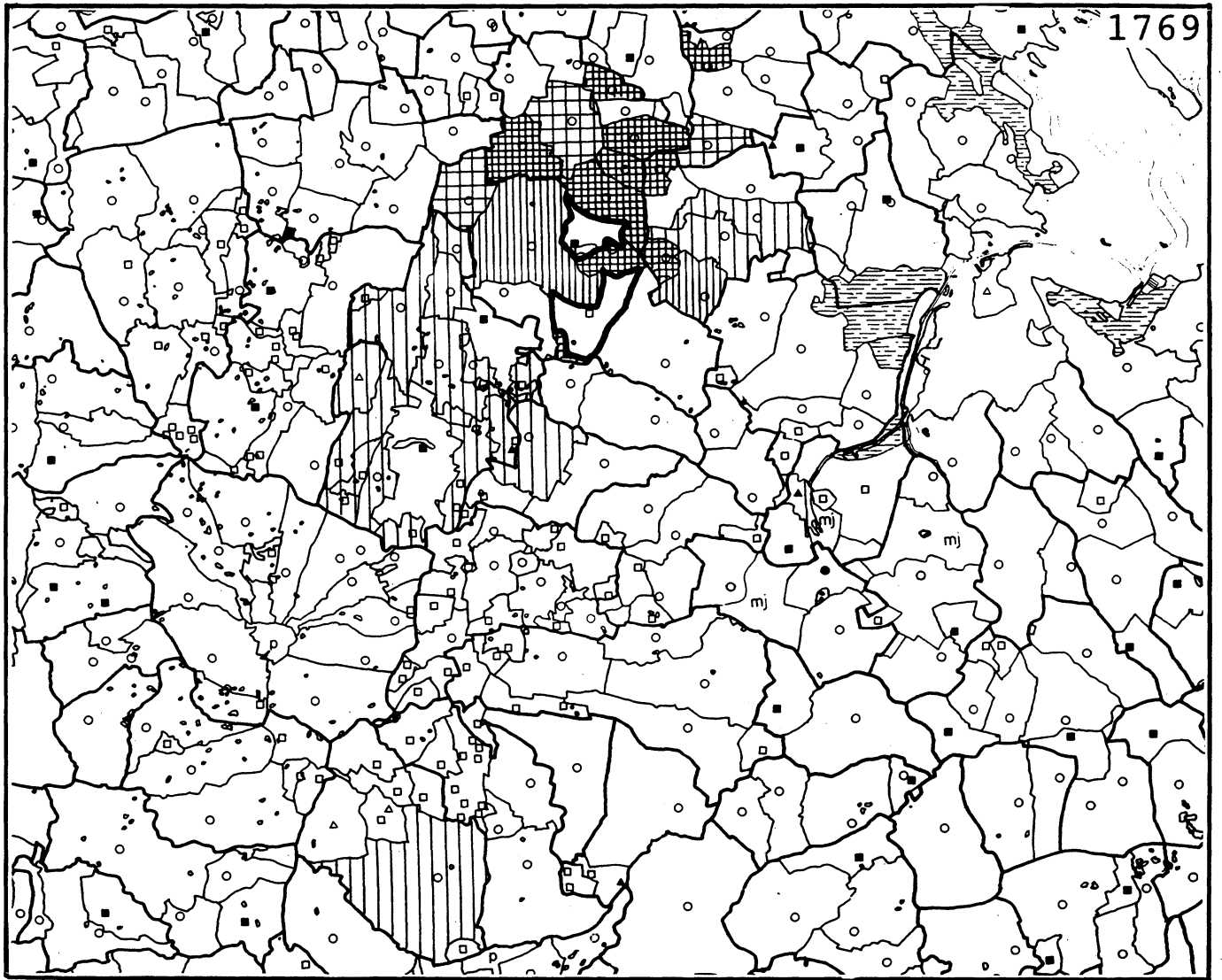
Sønderlø
Skovhuse

Skovs Højrup

Næsbyhoved Broby

1688

Elvedgård

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Navn: Elvedgård	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Elvedgård er nævnt første gang i 1436 i formen Ølwedæ. Navnets oprindelse er ikke helt klarlagt, men menes at komme af oldnordisk "illwithi", der betyder skadelig skov.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Elvedgård er anlagt i middelalderen i engarealerne op til Veflinges bymark. Senere er hovedgårdens jorder udvidet, så ejerlavet strækker sig helt ind til landsbyen.</p>	

<p>Ejere: 1436 Hartvig Heest ca.1475 Fr. Barsebek 1509 Kirsten Rosenkrantz, Sophie Rud 1555 Jørgen og Otte Brahe 1616 Eiler Qvitzow 1650 Henrik Gyldenstjerne 1654 Niels Lykke 1683 Jens Clausen Dyre 1701 Henrik Juel 1714 H.C. v.Schindel 1719 U. Fr. Brüggemann 1745 C. Vedel 1748 A. E. Berg (Simonsen) 1780 C. Vedel Simonsen 1858 J. C. F. Wedel-Heinen 1985 P. G. C. Wedel-Heinen</p> <p>1995 Jan Hjeds</p>
--

<p>Historiske tildragelser: Konferensråd L. S. Vedel-Simonsen, der ejede Elvedgård fra 1832, er kendt som udgiver af talrige skrifter om historie, filosofi og arkæologi, ligesom han beskrev Elvedgårds historie og omegnens historie i flere skrifter. Vedel-Simonsen blev aretdoktor i filosofi ved Københavns Universitet.</p>

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen er stadig et trefløjet anlæg, men muren mod nordvest er der ikke længere. Voldgravene er velbevarede.</p> <p>Avlsgården ligger i samme område, men grundplanen er ændret, så den nu fremstår som et mere regelmæssigt flerfløjet anlæg.</p> <p>To af husene fra o.1800 er bevaret</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret noget, idet der er kommet en del spredtliggende gårde og huse til</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet lidt mindre mod sydøst</p> <p>Enkelte uregelmæssige hegnsforløb er bevaret</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Hovedparten af skovområderne er bevaret, men kun en lille del af vådområderne (Vierne Mose). Mod syd er der anlagt en del frugtplantager.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X X X		<p>Hovedbygning, mur og tårne opført 1721. Tårnene ombygget i 1800. Hovedbygningen ombygget i 1860'erne.</p> <p>Avlsgård genopført efter brand i 1915.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne ved hoved- og avlsbygninger var sket før 1890. Bebyggelsesgraden var tillige ændret på dette tidspunkt. Ændringerne i ressourceområdet var så småt i gang, da en del af vådområderne allerede var opdyrket.</p>				

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

		1555	1662	1688	17 70 ¹⁾	18 38	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn		ca. 30	52	44	52	22	25	24	27	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 3 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688	17 70	18 38	18	1903		
Tønder hartkorn			252	119	280	13		1		
Bemærkninger:										

			1662	1688	17 73	18 38	18	1903		
Antal gårde			36	17	36	3		1		
Heraf i hovedgd. sognet			15	13	22	3		1		
Antal huse				8	5	17		2		
Heraf i hovedgd. sognet				7	2	13		2		
Fæsteheder ialt				25	41	20		3		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

		1662	17 73	18 38				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods		12	11	5				
Heraf samlinger på min. 3 gårde		3	2	0				
Antal egaliserede samlinger af gårde		0	1	0				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	43
Hoveriets omfang pr. gs. gård: årligt	a) pløjedage
	b) spanddage 22½
	c) gangdage 43
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Elvedgård synes anlagt som enestegård i den skov- og engrige vestlige del af Veflinge bymark. Den nævnes første gang i 1436 og var da hovedgård. Ejerlavet er senere udvidet på bekostning af landsbyerne Høved, Veflinge og Vierne. I 1555 var der strid om, hvorvidt den beskedne hovedgård kunne takseres for mere end 30 tdr.htk. Før 1637 lagdes nogle bøndergårde under Elvedgård, og i 1664 nævnes det, at Banggård og Høved Mølle var lagt under hovedgårdstaksten. I 1734 blev en del af Høved lagt under Elvedgård, og før 1768 lagdes yderligere noget sædeland under hovedgården. Gennem disse lejlighedsvisse udvidelser øgedes hovedgården til i 1773 53 tdr.htk. foruden 6 tdr. mølle- og skovskylt.

Det dyrkede areal var i 1682 på 204 tdr.ld., der dyrkedes i trevangsbrug. Boniteten var forholdsvis dårlig. Ejerlavet domineres af eng og skov, således som det er typisk i skovbygdegne. Elvedgård kan karakteriseres som en skovgård. I 1688 takseredes skoven dog kun for 70 svin's olden. Hovedgården havde desuden humlehavn, frugthavn og 7 fiskedamme.

Hovedgården forblev er ret beskedent gods. I 1563 og 1602 erhvervedes i alt 11 gårde i Veflinge fra kronen. I 1662 havde hovedgården 36 gårde, hvoraf de 30 i Veflinge og Hårslev sogne. I 1688 var der kun 7 gårde tilbage. Sidst i 1600-tallet lykkedes det at gensamle godset, således at der i 1773 igen var 36 gårde under godset, hvoraf de 22 lå i hovedgårdssognet. Veflinge by egaliseredes o. 1740, og Høveds 3 gårde var ligeledes egaliserede i 1773. Sidst i 1700-tallet bortsolgtes fæstegodset, og hovedgårdens hartkorn reduceredes fra 52 til 22 tdr. htk. På den udparcellerede del anlagdes bl.a. 25 husmandssteder à 4 tdr.ld.

Der synes i 1475 at have været planer om at indrette et kloster på Elvedgård, men de blev åbenbart aldrig ført ud i livet.

b. Efter cirka 1800:

Elvedgårds hovedgårdsejerlav var o.1800 på 431 ha. En del af hovedgårdsjorden blev solgt fra først i 1800-tallet. O.1905 opgøres gårdens areal til 165 ha, hvoraf 97 ha var ager, 6 ha eng og 54 ha skov. Arealet blev herefter ikke yderligere formindsket. I 1986 opgøres det således til 165 ha.

Frasalget af størsteparten af fæstegodset skete allerede i perioden 1798-1800. I 1838 var der kun 3 gårde og 17 huse tilbage. O.1905 blev gården drevet af 10 faste folk, 2 daglejere og 4-5 mand ekstra i roer og høst.

Hovedgårdstaksten, der var på 52 tdr.htk. i 1770, faldt o.1800 ved frasalgt til 22 tdr.htk. Den stiger herefter en smule op til 1956, hvor den opgøres til 27 tdr.htk. Jorden var o.1770 delt op i 15 marker, hvoraf der årligt blev besået $7\frac{1}{2}$. En del af markerne var dog ganske små. O.1905 var der 9 marker, hvoraf 1 var brak og 3 lå med kløver og græs. Kvægbesætningen var da på 44 køer og 38 stk. ungvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 100 fedesvin. I 1986 opgives driftsformen til at bestå af korn- og frøavl, et svinehold og traditionelt skovbrug.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

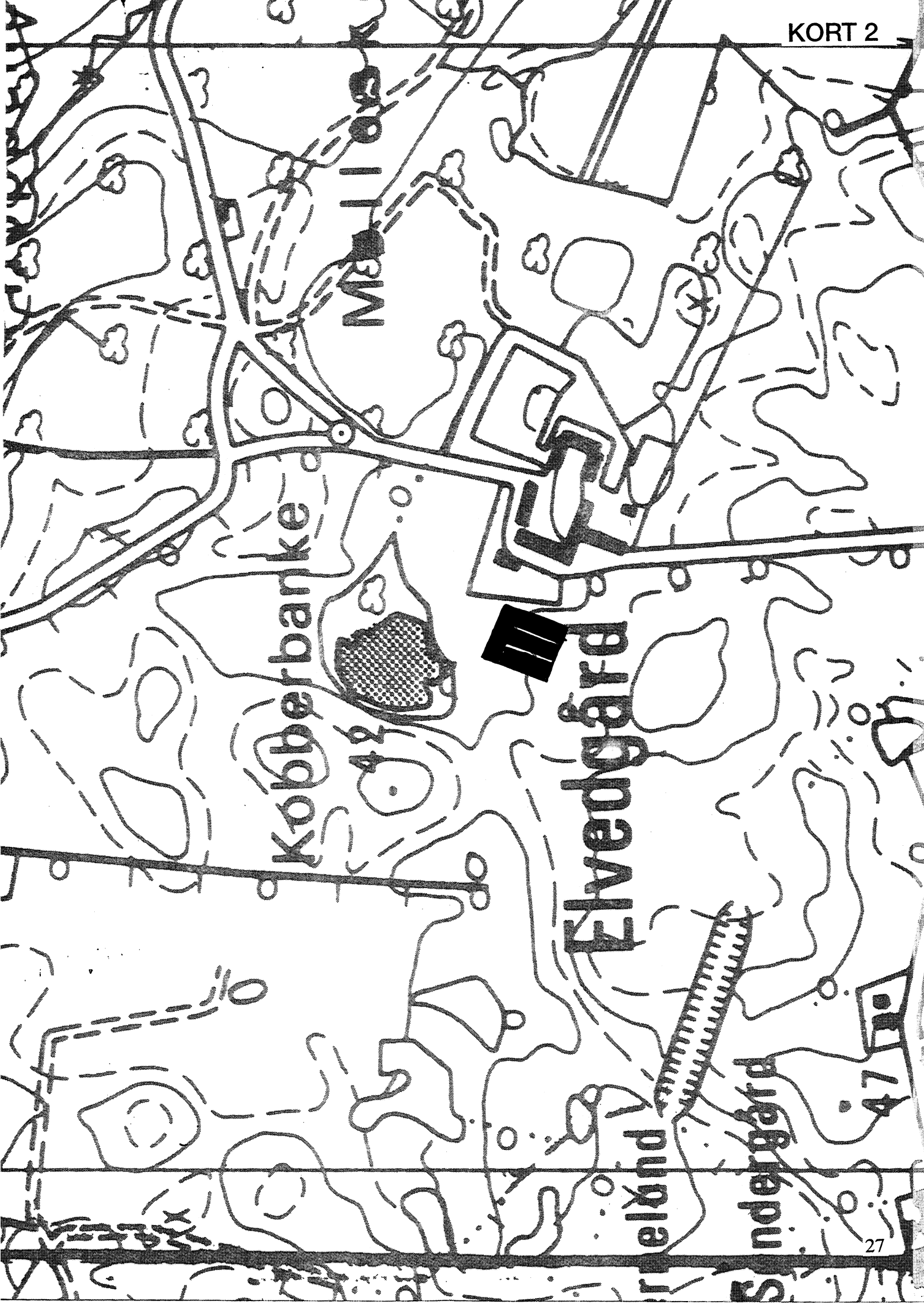
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse: **Typologisk vurdering:** interesse

1. Elvedgård er anlagt som skovenestegård. Den nævnes første gang i 1436 og var da hovedgård. Hovedgården udvidedes gentagne gange på de omgivende landsbyers bekostning og nåede i 1773 53 tdr.htk. foruden 6 tdr. mølle- og skovskyld. Ejerlavet domineres af eng og skov.
2. Godset havde et beskedent tilliggende på 30-40 fæstegårde i 1600-1700-tallet. Frasalget af fæstegodset skete allerede omkring 1800 og samtidig udstykkedes mere end halvdelen af hovedgårdsejerlavet.
3. Hovedbygningerne er opført i 1700-1800-tallet, og avlsgården er genopført efter en brand i 1915.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika. Elvedgård forblev et meget beskedent anlæg.

Relikt-vurdering: interesse.

1. Hovedbygningen er velbevaret, medens avlsgården genopførtes efter en brand i 1915. To af husene fra o.1800 er dog bevaret. Haveområdet er mindsket.
2. Ejerlavet har bevaret skovarealerne og enkelte gamle hegn, medens hovedparten af vådarealerne er opdyrket.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

Hårslev

Maderup

Sdr. Esterbølle

Labølle

Lykkesborg

Hovedgård

Kostele Skov

Marienrosgård

Veflinge

Vierne

Elvedgård

Havgård

St. Trolddal

Gravgård

Hedegård

Hedeboerne

Bangård

Skagerød

Fuglebjergrund

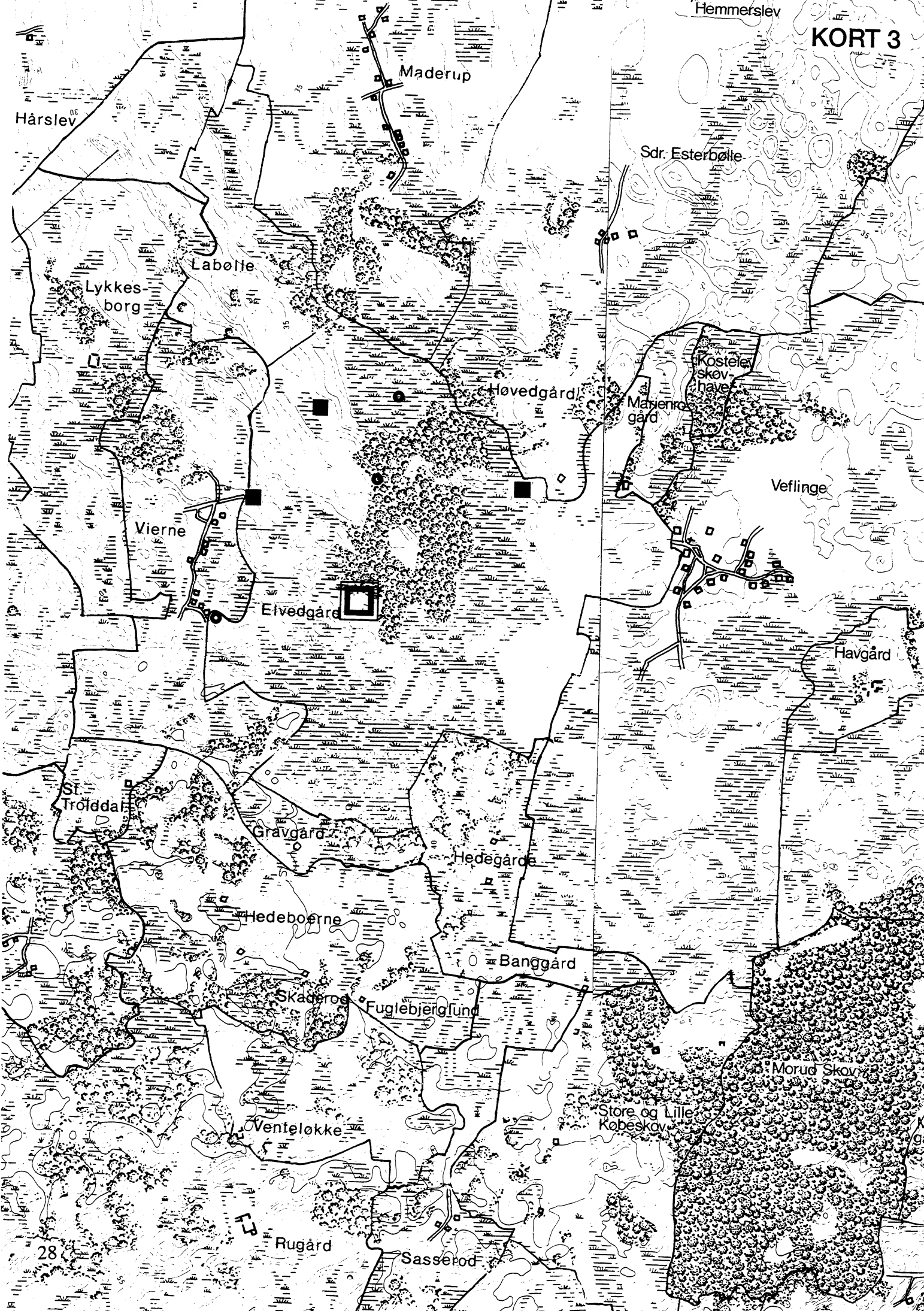
Morud Skov

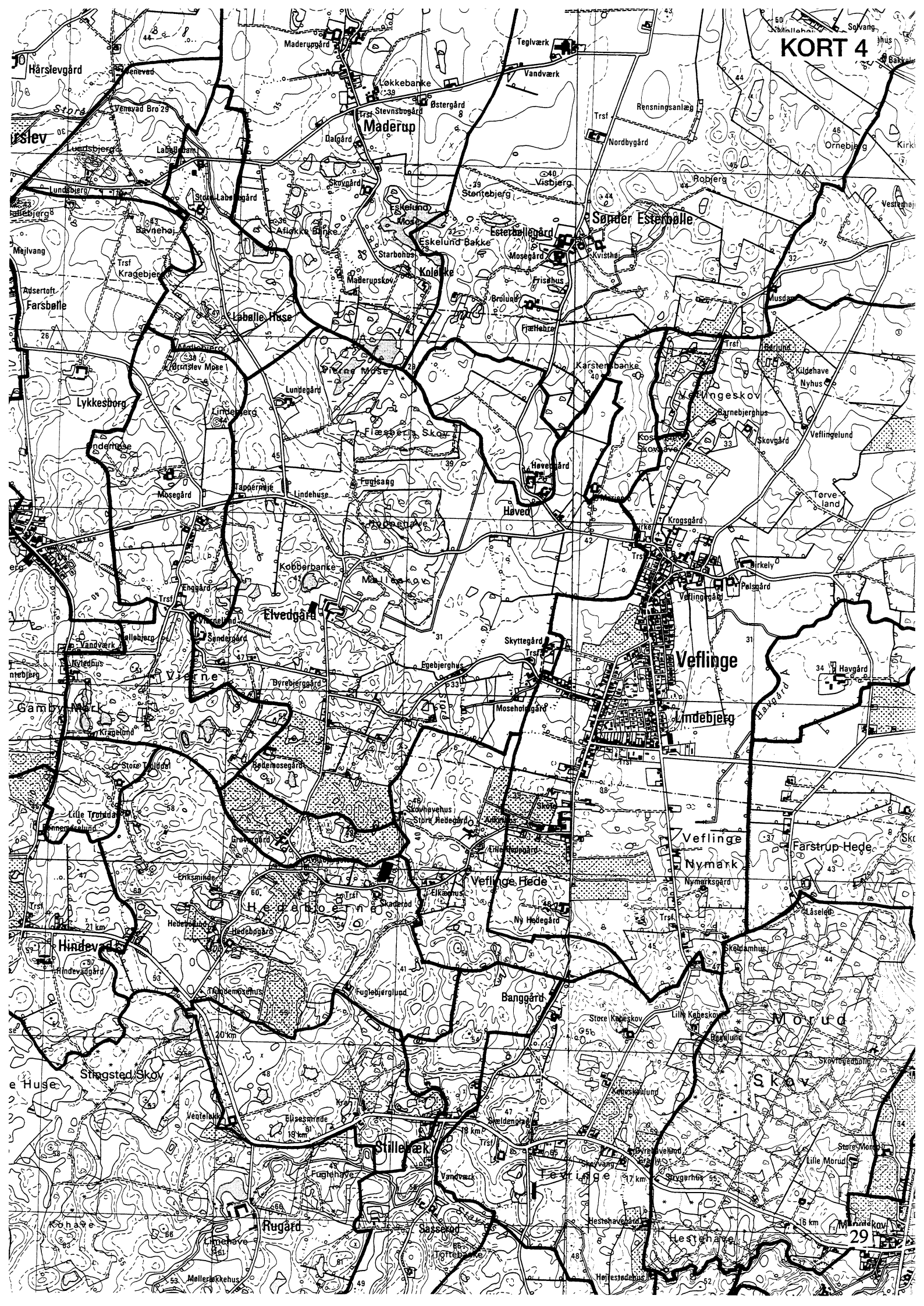
Venteløkke

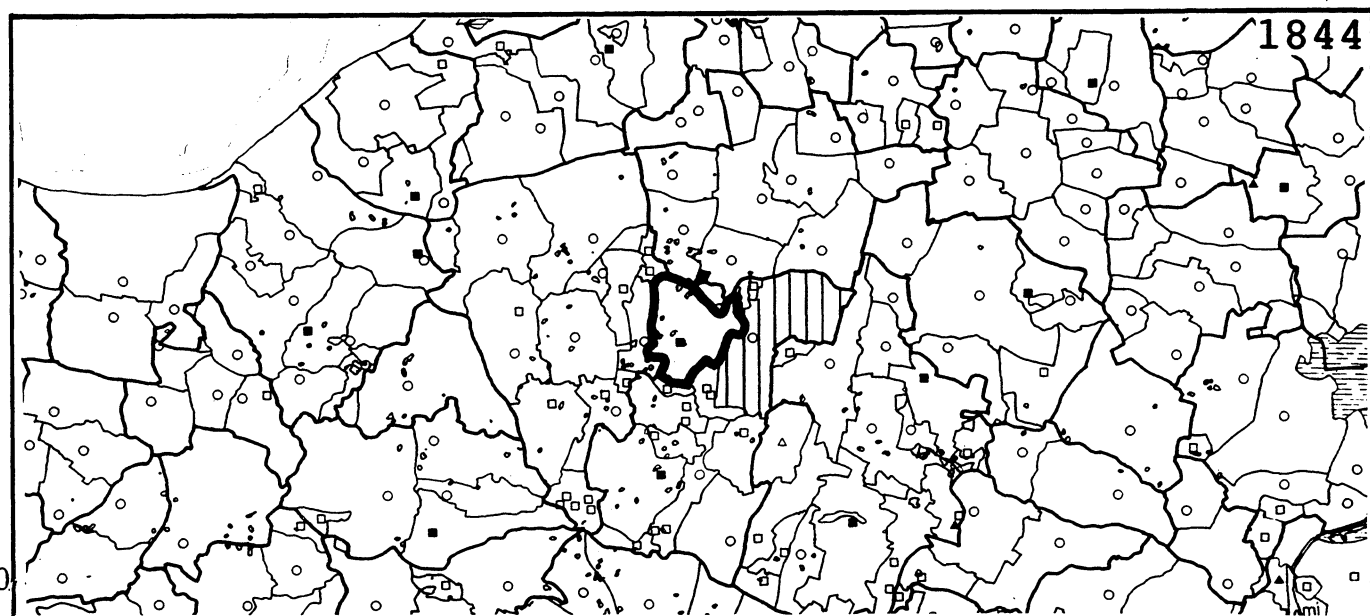
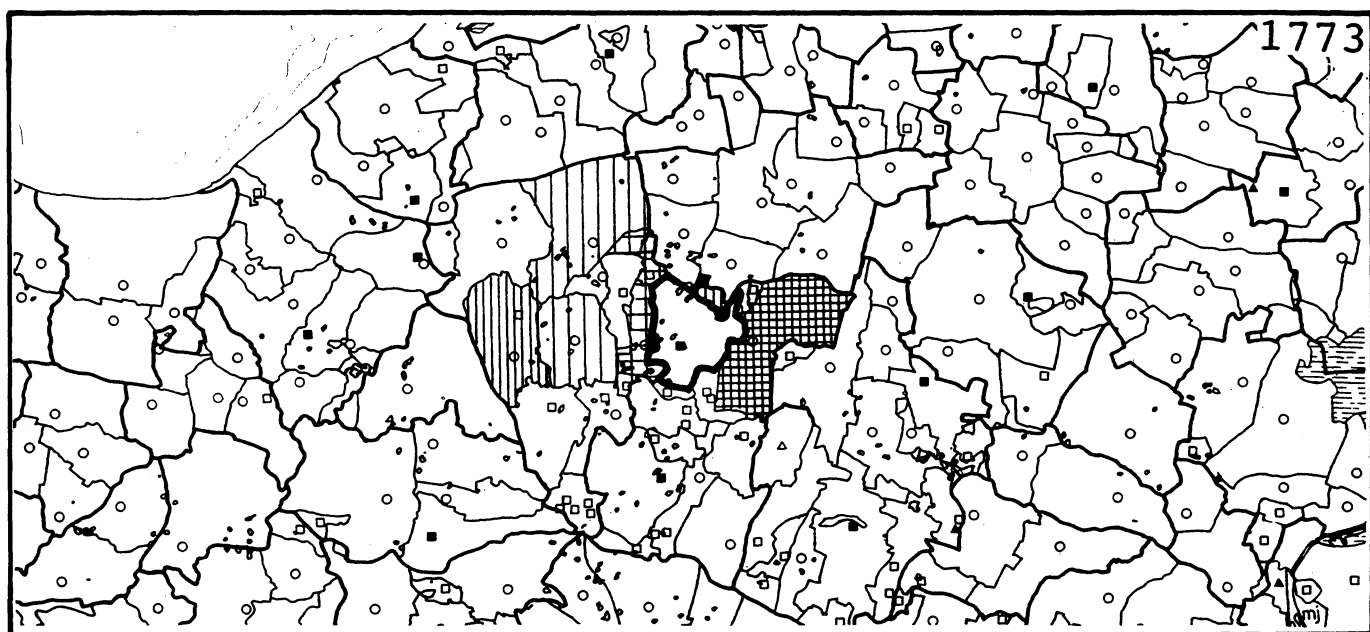
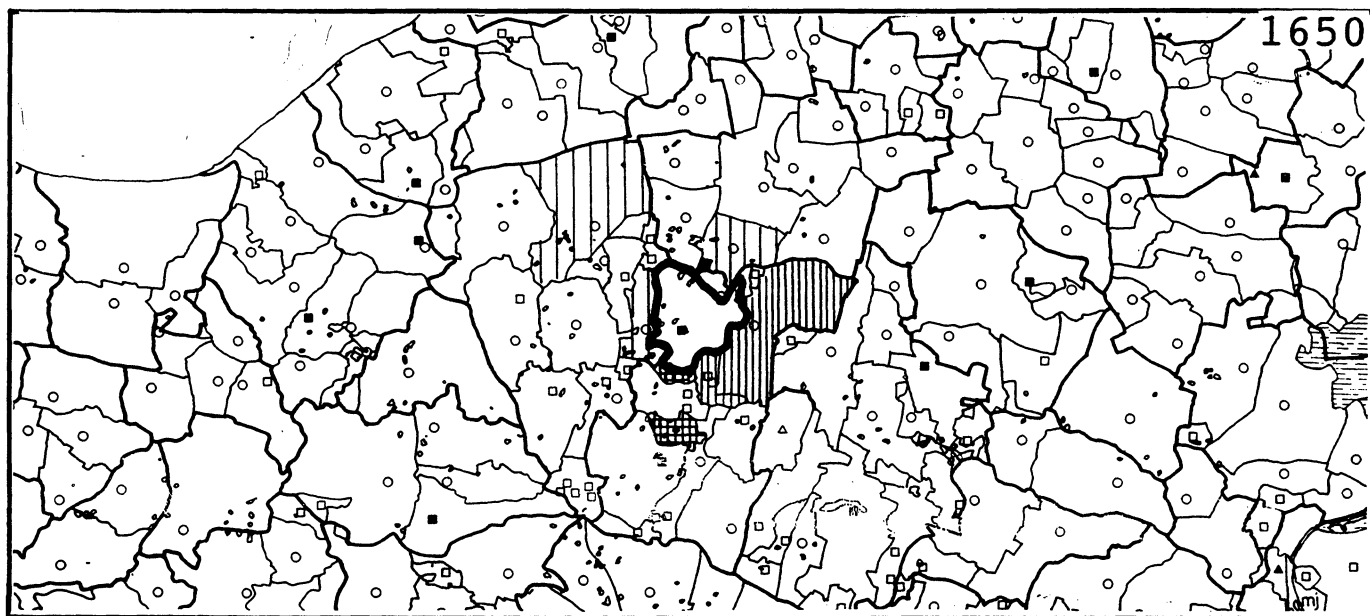
Store og Lille Købeskov

Rugård

Sasserød

Langesø

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Navn: Langesø	Tidligere navn:
Bemærkninger: Nævnt første gang i 1475 i formen Langesiø. Gården har navn efter søen af samme navn.	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
Bemærkninger: Langesø er opstået som enestegård ved rydning af skov langs søen Langesø. Langesø har ved udvidelser i 1600-tallet gjort indhug i Tågeruds ejerlav.	

Ejere:	
ca.1415 Bernike Skinkel	
ca.1448 Peder Hogenskild	
ca.1467 Iven Bryske	
1622 Frederik Markdanner	
1625 Anna v. der Wisch	
1625 Hans Markdanner	Stamhuset Holstenshus
1631 Joachim v. Buchwald	1747-1779
1684 Adolph H. von Holsten	Baroniet Holstenshus
1986 Langesø-Fondet	1779-1923

Historiske tildragelser:
Antonius Bryske, der ejede Langesø fra 1551, var som rigskansler forlenet med Odense herreds provsti. Han samlede sine besiddelser omkring Langesø og byggede en stor borg, der dog ikke fik nogen lang levetid. I 1960'erne var parken ved Langesø åben for offentligheden som blomsterløgpark.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

a. **Hoved- og avlsbygninger:** Hovedbygningen er et større trefløjet anlæg åbent mod sydøst. Avlsbygningerne ligger øst herfor og består af 2 sammenbyggede fløje. I området ligger der en del mindre bygninger.

b. **Placering i ejerlavet:**

Ejerlavets ressourcer: Blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

Placering: Centralplaceret.

Orientering: Sø-orienteret.

c. **Øvrige bygninger i ejerlavet:** Der er aftegnet en del spredtliggende huse rundt i ejerlavsranden. Røde Mølle ligger på ejerlavsgrensen nordøst for hovedgården.

Driftsøkonomi

a. **Areal år 1800:** 570 ha.

Antal marker: 7 store og 5 små.

heraf i årlig brug: 3 store og 2 små.

b. **Dyrket areal år 1682:** 154 tdr.ld.

Vangebrug: 3/3

Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):

1. bon: 9

1. + 2. bon: 77

eng: 10

skov:

græs:

Bemærkninger: Kvæghold 1682: 42 malkekøer, 26 øksne, 24 stude, 24 ungnød.

Jordbundsforhold og afgrænsning

Landskabsform: K. Sletten/Vissenbjerg. Moræneflade, tunneldale og israndsbakker mod nord.

Jordbund: Overvejende moræneler. Større forekomster af smeltevandsgrus flere steder.

Naturlig afgrænsning:

Det er kun enkelte dele af ejerlavsgrensen, der følger terrænet.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen har samme grundplan som o.1800.</p> <p>De store avlsbygninger er væk, men en del af de mindre bygninger er bevaret.</p> <p>Røde Mølle er bevaret, og der ligger stadig spredtliggende huse i ejerlavet.</p> <p>Bebyggelsesgraden er ændret noget, idet der er kommer flere spredtliggende huse til.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet er blevet udvidet mod syd.</p> <p>En del uregelmæssige gærder bevaret i den sydlige del.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Skovarealerne er bevaret, men udvidet en del. Vådområderne er forsvundet.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X		<p>Hovedbygningen er opført i 1774-78.</p> <p>Smedie bevaret fra c. 1775. Ombygget malthus er bevaret. Ishus og urtekælder bevaret.</p> <p>Røde Mølle fredet. Kom Igen Kro ligger nord for hovedgården.</p> <p>Landskabelig have og løgpark.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer: Ændringerne ved bebyggelsen er overvejende sket efter 1890. På dette tidspunkt var den overvejende del af engene bevaret, mens skovarealerne allerede da var blevet udvidet flere steder.</p>				

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Hovedgårdstaksten

	1507	1551	1662	1688	1770 ¹⁾	18 41	18 70	1903	1956	
Tønder hartkorn	9	14	40	26	25	33	70	80	15	
Bemærkninger: 1) Hertil kommer 3 tdr.htk. skovskyld og 25 tdr.htk. uprivilereret jord.										

Fæstegodset

			1662	1688	17 70	18 41	18	1903		
Tønder hartkorn			148	228	363	321		147		
Bemærkninger:										

		1551	1662	1688	17 73	18 41	18	1903		
Antal gårde		27 + 1 ml.	23	36	81	63		44		
Heraf i hovedgd. sognet			15	15	63	55		44		
Antal huse				5	30	44		75		
Heraf i hovedgd. sognet				5	24	37		73		
Fæsteheder ialt				41	111	107		119		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17 73	18 41				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	10	32	39				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	3	9	6				
Antal egaliserede samlinger af gårde	1	8	6				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	54
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spanddage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Vigerslev

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Langesø er opstået inden 1400 som skovenestegård ved rydning af skov langs søen af samme navn. Allerede da skal gården have haft sine jorder udskilt i et særligt enemærke indbefattet søen. Gården selv var imidlertid ubetydelig og var i 1475, 1501 og 1532 beboet af bønder. 1511 nævnes 3 bønder i Langesø, der synes at have været en lille landsby. Selve gården takseredes i 1507 til 9 tdr.htk. Endnu i 1551 var den ikke større end 14 tdr.htk., men snart efter opførtes en anelig hovedbygning, og hovedgården udvidedes ved nedlæggelse af de øvrige Langesø-gårde. I 1662 ansattes hovedgården herefter til 40 tdr.htk. Hovedgården synes herefter udvidet med 25 tdr.htk. inden 1690, og før 1718 lagdes yderligere 20 tdr.htk. under Langesø. Hovedgården bestod i 1779 af 26 tdr.htk. og 3 tdr.skov, men hertil kom upriviligeret jord, der blev drevet under hovedgården.

I 1682 dyrkedes i alt 154 tdr.ld. i en form for tovangsbrug. Boniteten var forholdsvist dårlig i forhold til herredsgennemsnittet, men der var meget eng og skov. Besætningen var derfor stor i 1682 med i alt 116 kreaturer. Langesø er en typisk skovgård. O.1700 udvidedes det dyrkede areal betydeligt på skovens bekostning. På trods af de store udvidelser forbliver hovedgårdens hartkorn ret beskedent, muligvis fordi der samtidig oprettedes skovhuse på hovedgårdens jord? I 1551 bestod tilliggendet af 27 gårde og bol og 1 mølle i Vigerslev og Søndersø sogne. Fra 1719 til 1765 erhvervedes i alt 163 tdr.htk. tidligere ryttergods fra kronen. I 1773 var tilliggendet på 81 gårde, hvoraf de 59 lå i selve hovedgårdssognet. Mange af landsbyerne her var egaliserede.

I 1747 oprettedes Langesø og Holstenshus som stamhus; i 1779 opnåede de to godser status som baroni. Baronien lod oprette 6 hospitaler på godset. I 1675 erhvervedes jus patronatus til Vigerslev og Veflinge sogne, og i 1747 opnåedes birkeret til Langesø.

b. Efter cirka 1800:

Langesø hovedgårdsejerlav var o.1800 på 570 ha. I løbet af 1800-tallet købte baroniet Holstenshus en del skov omkring Langesø, samtidig med at en del af agerjorden blev plantet til med skov. O.1905 blev gårdens areal opgjort til 201 ha, hvoraf 175 ha var ager og 24 ha eng. Skovarealet blev opgjort under baroniet Holstenshus, hvorunder Langesø hovedgård hørte. O.1905 opgøres baroniets nordfynske skovdistrikt til ikke mindre end 1241 ha. Baroniet overgik til fri ejendom i 1923. Ved den lejlighed blev der dog kun afgivet 40 ha jord fra Langesø gods. I 1986 opgøres arealet til 872 ha, hvoraf kun 55 ha var agerjord. Resten er overvejende skov.

Fæstegodset var næsten intakt i 1841, hvor det beløb sig til 321 tdr.htk. Det bestod af 63 gårde og 44 huse, hvoraf størsteparten var beliggende i hovedgårdssognet Vigerslev. I 1903 havde Langesø endnu 147 tdr.htk. fæste/arvefæstegods tilbage, men det overgik dog snart til selveje. O.1905 blev gården drevet af 9 faste folk, 2 daglejere og 3-4 mand ekstra i roer og høst.

Hovedgårdstaksten (jfr. skema 4) steg til ca. til dobbelte i løbet af 1800-tallet. I 1903 var der således 80 tdr.htk. til Langesø. En stor del af jorden blev som tidligere nævnt plantet til med skov. I 1956 var der således kun 15 tdr.htk. ren agerjord tilbage. O.1770 var jorden delt op i 12 marker, hvoraf der årligt blev besået 5. O.1905 var der 15 marker, hvoraf 2 lå brak og 5 lå med kløver og græs. Kvægbesætningen var da på beskedne 20 køer og 24 stk. ungvæg og kalve. Fåreholdet var på 30 stykker. Det foregående år var der blevet solgt 40 fedesvin. Baroniet havde også indtægter fra tiender. O.1905 hørte der 121 tdr. tiendehtk. til Langesø. Langesø har i dag kun 55 ha agerjord, der er bortforpagtet. Driften er overvejende baseret på de store skovarealer.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

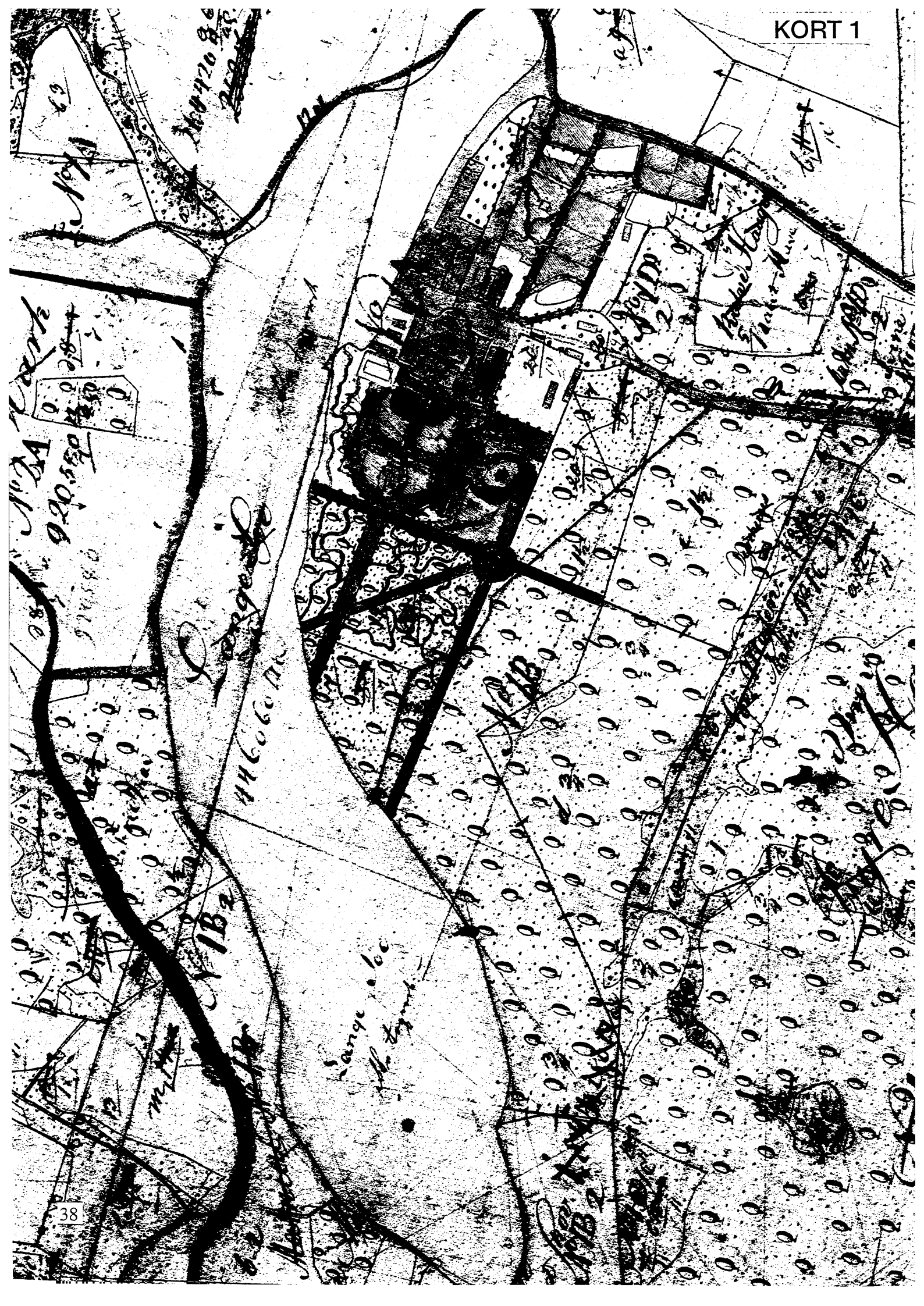
Typologisk vurdering: særlig interesse

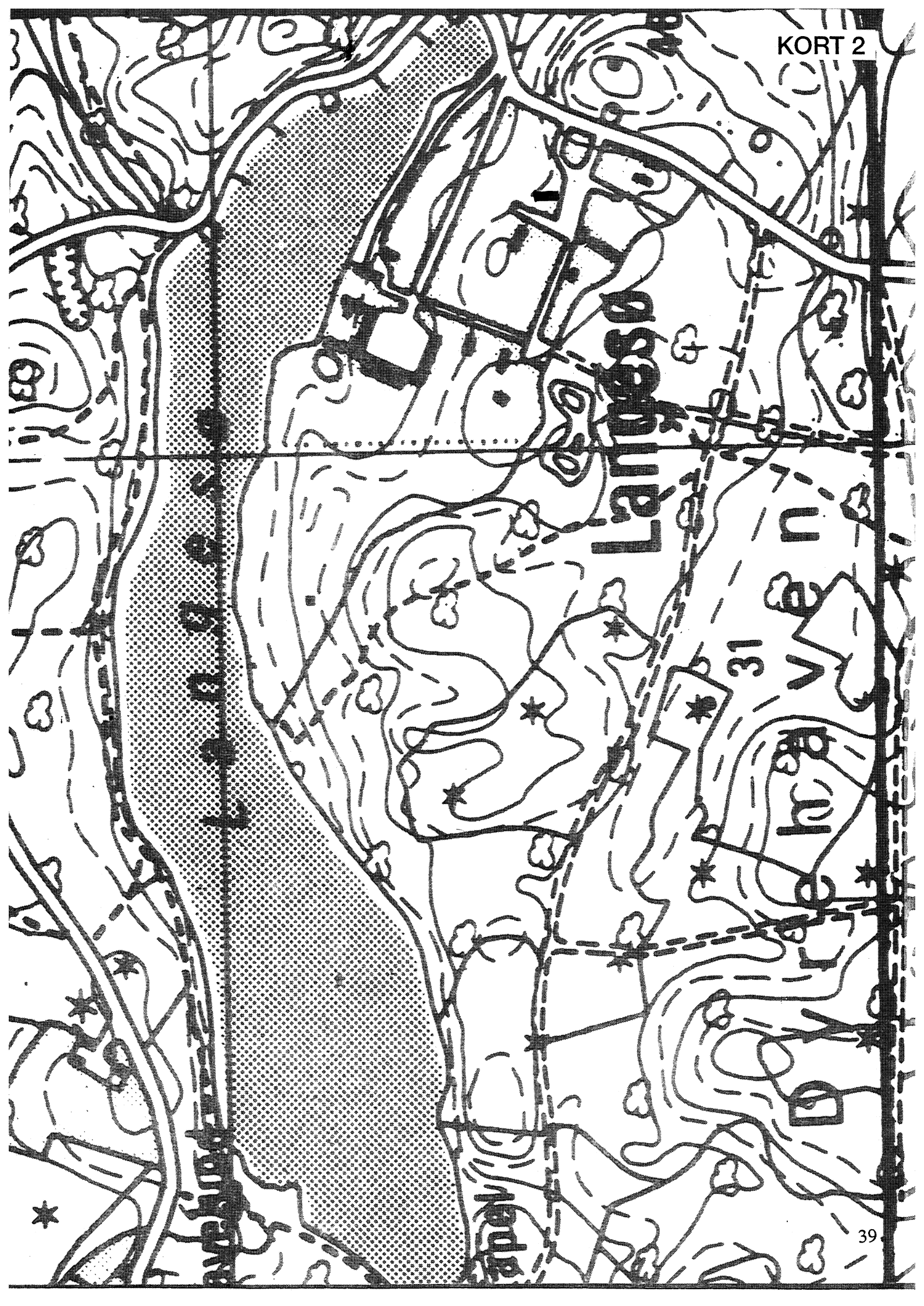
1. Oprindelse. Langesø er anlagt som en skovenestegård i senmiddelalder. O.1500 beboedes gården af bønder, og Langesø var en lille Landsby. I løbet af 1500-tallet forsvandt de øvrige gårde i byen ved hovedgårdens udvidelse. Hovedgården er centralplaceret i sit ejerlav og er orienteret mod søen af samme navn. Ejerlavet domineres af skov. Langesø er en typisk skovgård.
2. Udvikling. Endnu i 1551 var Langesø blot en stor bondegård, men ved nedlæggelse af en række gårde nåede hovedgården i 1682 et hartkorn på 26 tdr. (foruden skovskyld). Inden 1770 fordobledes hovedgårdens hartkorn ved inddragelse af bønderjord. Samtidig foretoges storstilede opdyrkninger af tidligere skovklædte arealer. Godstilliggendet øgedes væsentligt i 1700-tallet og nåede i 1773 81 gårde, hvoraf de 63 lå i hovedgårdssognet. Mange af landsbyerne var da egaliserede. Godset ophøjedes til stamhus og senere som baroni. Fæstegodset afvikledes forholdsvis sent og var endnu delvis intakt i 1903. I 1800-tallet udvidedes hovedgården betydeligt med store skovarealer. En del af dette afhændedes igen, og størsteparten af ejerlavet plantedes igen til med skov.
3. Hovedbygningen fornyedes i 1770'erne.

Sammenfattende drejer det sig om en meget typeren anlægstype med mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: stor interesse.

1. Hovedbygningen er velbevaret. De store avlsbygninger er forsvundet, men de mindre huse er bevaret. I ejerlavet ligger den fredede Røde Mølle. Haveområdet er blevet udvidet.
2. Ejerlavets skovarealer er udvidet i betydelig grad. En del uregelmæssige gårde er bevaret i den sydlige del.
3. Særlige relikter: Skovene rummer mange spor af tidligere bebyggelse.
4. Arkæologiske interesser: I skovene er bevaret tomter af tidligere bebyggelse.

Farstrup

Rue

Morud Skov

Store og Lille Købeskov

Vester Morud gård

Lværskov

Morud gård

Birkegården

Morud

Langesø

Store Travn

Blæsbjerg møllegaard

Elverud

Little Travn

Lagergården

Store Peder

Store og Lille Himmelstrup

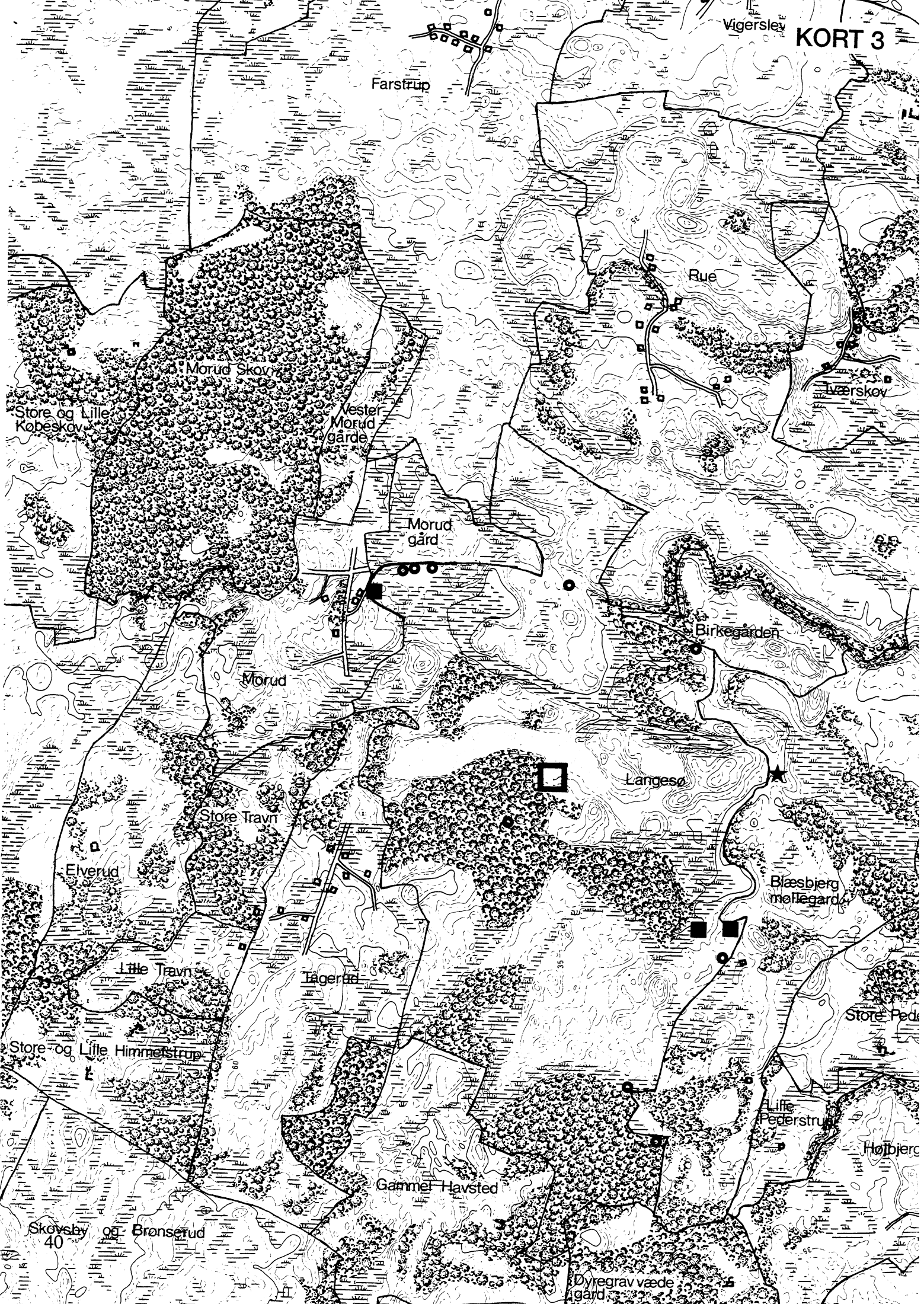
Gammel Havsted

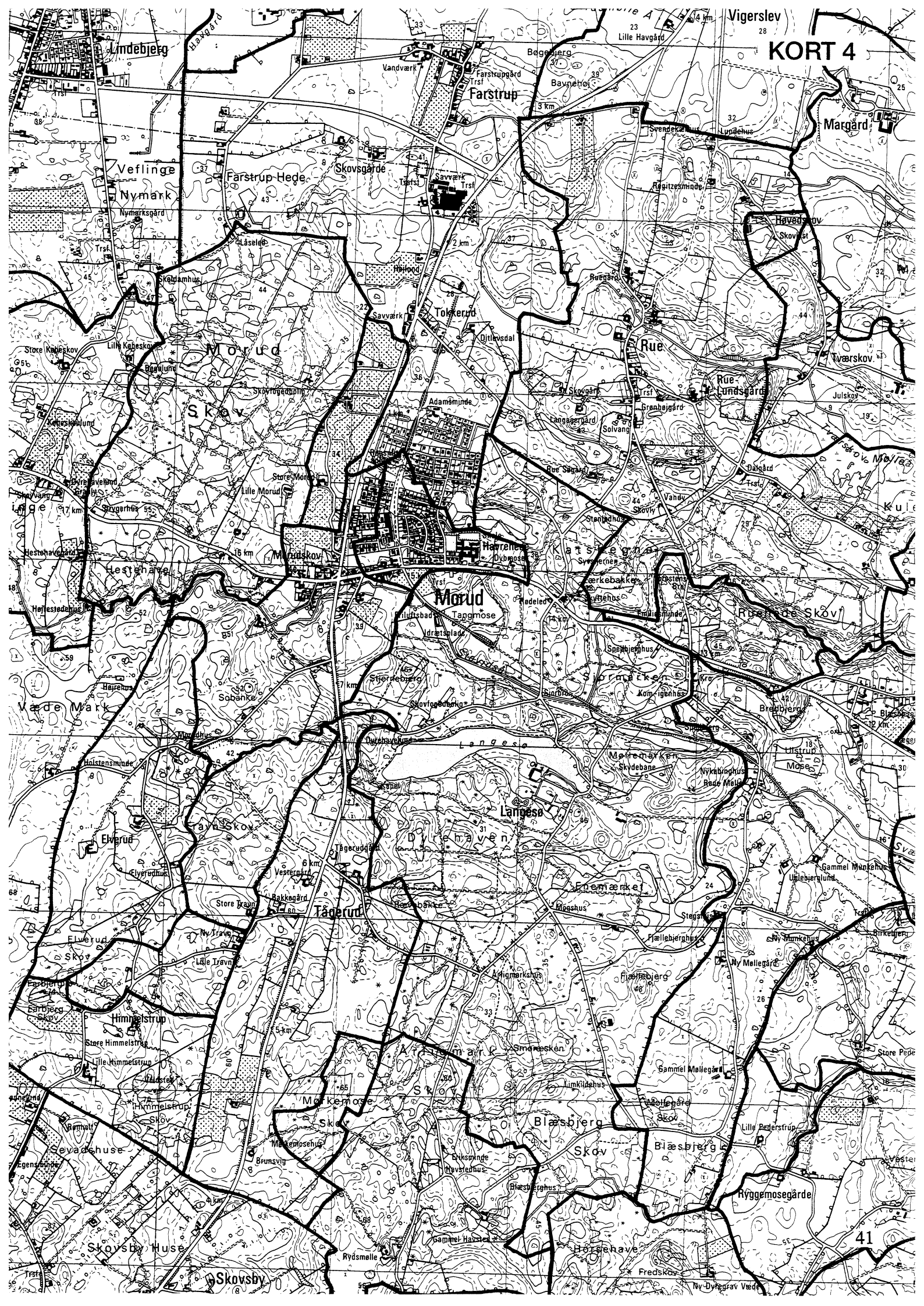
Lille Pederstrup

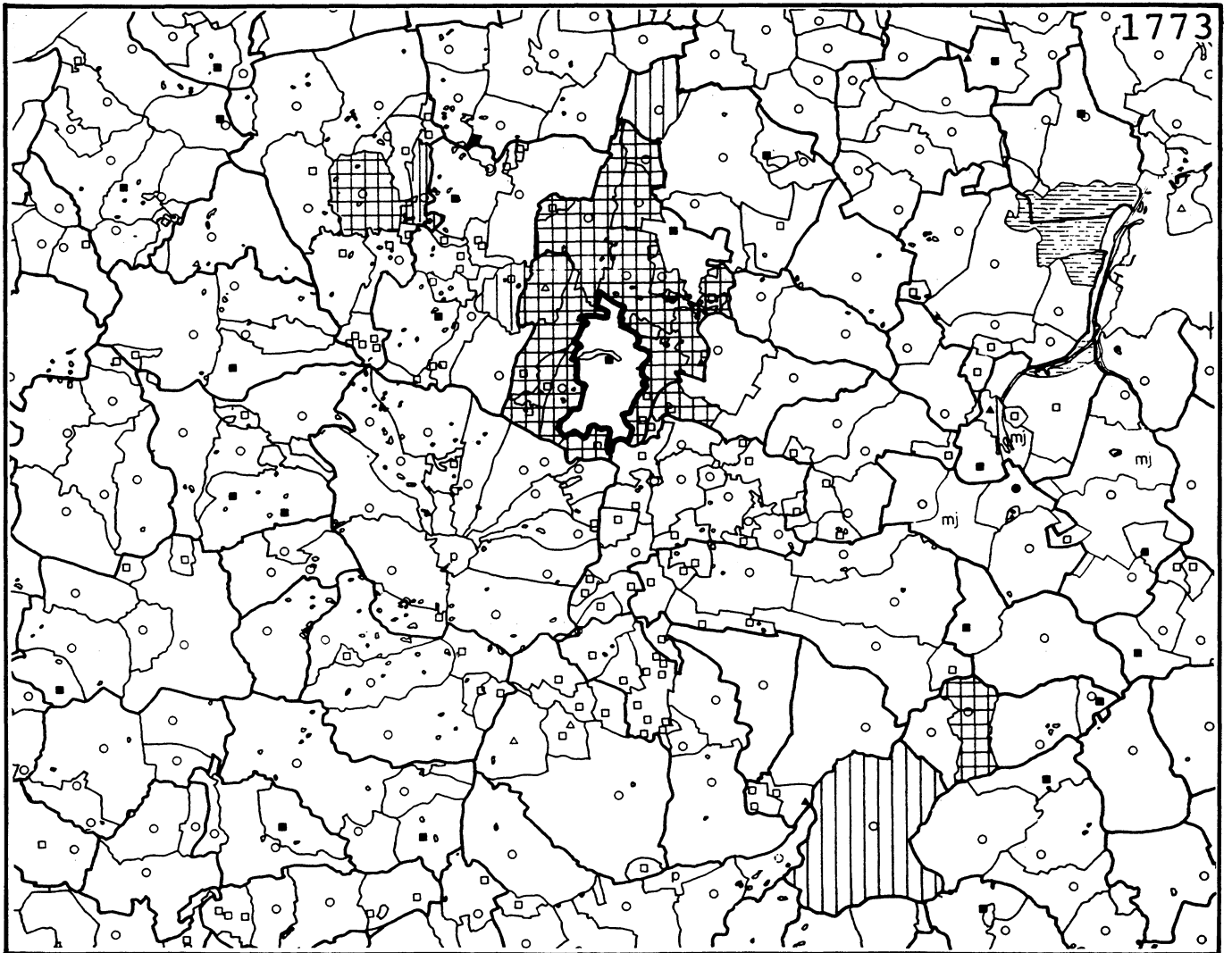
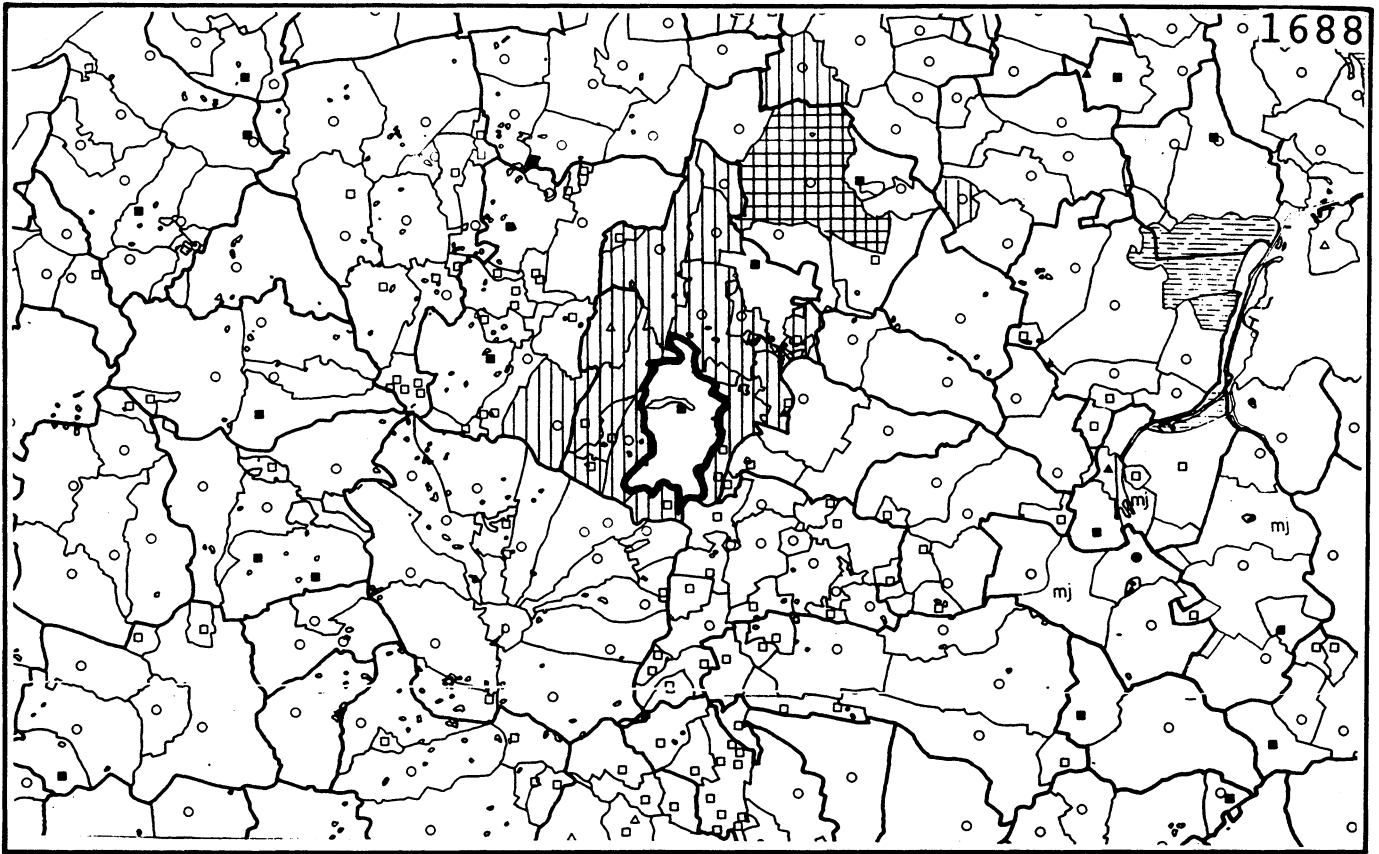
Højbjerg

Skovsby og Brønserud

Dyregrav væde

Margård

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Navn: Margård	Tidligere navn:
-------------------------	------------------------

Bemærkninger: Margård er nævnt første gang i 1314 dels i formen Margaard og dels som Marckgaard. Den mest sandsynlige forklaring på navnet er at "k", der ses i den ene af de oprindelige former, er udgået, og navnets oprindelse skulle således være markgård.

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
--	----------------------------------

Bemærkninger: Margård er udparcelleret af Vedbys ejerlav i den sydlige, skovrige del. Sognemæssigt hører Margård dog til Vigerslev sogn. 1664 nævnes det, at der til Vedby hører skov til 72 svins olden, men at halvdelen er regnet under Margårds takst. Omkring år 1800 er Vedbys del af skoven helt forsvundet, og jorden er lagt under Margård.

Ejere: ca.1310 Timme Lauridsen Abildgård og Niels Jensen
ca.1340 Peder Andersen Hvide
Herefter ukendte ejere
1448 Peder Hogenskild
1467 Iven Gertsen Bryske
ca.1555 Axel Urne
ca.1580 Carl Bryske
1623 Henrik von der Wisch
1626 Ingeborg Friis
1680 J. Jørgensen Seemann
1690 A. Jacobsen Lindberg
1694 J. Christensen Schouboe
1708 J. T. Seefeld
1725 C. G. Grüner
1763 Chr. Schöller
1957 C. G. Grüner Schöller
1986 H. F. Hansen

Historiske tildragelser:

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen har samme grundplan og beliggenhed som før</p> <p>Avlsbygningerne er blevet flyttet mod syd-øst og består nu af et trefløjet anlæg med mindre bygninger tilknyttet.</p> <p>Møllen og Skiallevad Huus er begge væk nu</p> <p>Bebyggelsesgraden er kun blevet ændret en smule ved nybebyggelse.</p>	X			Hovedbygningen opført 1745. Restaureret 1953.
			X	Avlsgård opført o.1900 efter brand.
			X	
<p>Andre anlæg:</p> <p>Haven har samme udstrækning som før</p> <p>Enkelte gærder er bevaret</p>	X			
		X		
<p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: En del af både skov- og engområder er bevaret.</p>			X	
<p>Særlige relikter:</p>				
<p>Arkæologiske interesser:</p> <p>Avlsgårdtomten er frilagte.</p>				
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Ændringerne i ejerlavet er hovedsageligt sket efter 1890. På kortet fra 1890 er der aftegnet en smedie øst for hovedbygningen. Der ligger stadig en bygning på dette sted på det moderne kort fra 1973.</p>				

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Hovedgårdstaksten

	1499	1551	1662	1688	1770	1838	1870	1903	1956	
Tønder hartkorn	14	13	50	66	64	64	69	71	72	
Bemærkninger:										

Fæstegodset

			1662	1688	1770	1838	18	1903		
Tønder hartkorn			166	112	308	175		3		
Bemærkninger:										

	1499		1662	1688	1771	1838	18	1903		
Antal gårde	10		23	16	43	31		1		
Heraf i hovedgd. sognet			3	4	14	14		1		
Antal huse	1			12	35	12		6		
Heraf i hovedgd. sognet				8	14	6		6		
Fæsteheder ialt				28	78	43		7		
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	1771	1838				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods	10	21	11				
Heraf samlinger på min. 3 gårde	2	4	4				
Antal egaliserede samlinger af gårde	1	3	4				

Hoveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770: 38
Hoveriets omfang pr. gs. gård: årligt
a) pløjedage
b) spandage 49
c) gangdage 117
Bemærkninger:

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Margård, der allerede omtales fra 1300-tallet, synes udparcelleret i den sydlige skovrige del af Vedby ejerlav. I 1448 hedder det, at Margård fra Arilds Tid har hørt til Dallund. I 1499 og endnu i 1551 var Margård blot en stor bondegård på 13-14 tdr.htk., men skønt gården af og til beboedes af bønder, regnedes den for hovedgård, og allerede i 1499 var jorden udskilt i et enemærke, hvori bl.a. lå Margårds mølle. I 1662 vurderedes Margård med mølle, skov og enemærke til i alt 50 tdr.htk. Godset udvidedes herefter med jord fra landsbyen Tværskov og i 1735 med 18 tdr.htk. fra Amagergård. Hovedgårdstaksten vurderedes i 1770 til i alt 64 tdr.htk.

Boniteten var i 1682 meget god i forhold til herredsgennemsnittet, og de 88 tdr.ld. agerjord dyrkedes i trevangsbrug. Der var rigeligt med eng og god græsning og skov til hovedgården. I 1708 havde gården et hollænderi (mejeri) med 100 køer.

I 1499 bestod bøndergodset af 10 gårde, hvoraf de 8 lå i nabolandsbyen Vedby. Gårdene her var egaliserede. I 1662 var godset øget til 23 gårde, hvoraf de 10 lå i Vedby. Sidst i 1600-tallet tilkøbtes mere gods, og bøndergodset nåede i 1708 op på 202 tdr.htk. Fra 1718-1765 tilkøbtes en del ryttergods fra kronen, og i 1771 var bøndergodset nået op på 43 gårde og 35 huse. Hovedparten lå godt arronderet i Vigerslev og Søndersø sogne, og af egaliserede landsbyer og gårdsamlinger kan nævnes Vigerslev, Tværskov, Vedby og Søndersø.

Omkring 1700 erhvervedes jus patronatus til Uggerslev, Ubberud og Bederslev kirker, og i 1722 tillige til Søndersø kirke. I 1745 opførtes ny hovedbygning.

b. Efter cirka 1800:

Margårds areal har ikke undergået de store ændringer siden 1800. Hovedgårdsejerlavets areal var o.1800 på 332 ha. O.1905 opgøres gårdens areal til 356 ha, hvoraf 247 ha var ager, 25 ha eng og 72 ha skov. Arealet opgøres næsten uændret til 361 ha i 1986.

En del af fæstegodset blev solgt fra mellem 1770 og 1838. I 1838 var der 175 tdr.htk. fordelt på 31 gårde og 12 huse. Størsteparten var beliggende i Vedby, Søndersø, Tværskov og Vigerslev byer. Margårds gårde var egaliserede i alle 4 byer. Hovedgården havde også enkelte spredtliggende gårde og huse. Frasalget af resten af fæstegodset blev påbegyndt i 1840'erne. O.1905 blev gården drevet af 17 faste folk, 4 daglejere og 8 ekstra mand i roer og høst.

Hovedgårdstaksten (jfr. skema 4) steg en smule i løbet af 1800-tallet, så den i 1903 var oppe på 71 tdr.htk. O.1770 var jorden delt op i 7 marker, hvoraf der årligt blev besået 3. O.1905 var der ligeledes 7 marker, hvoraf der årligt blev besået 4. Kvægbesætningen var da på 80 køer og 70 stk. ungvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 80 fedesvin. I 1986 opgives driftsformen til at være korn- og frøavl og traditionelt skovbrug.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	---------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: stor interesse

1. Oprindelse. Margård, der allerede omtales i 1300-tallet, synes udparcelleret i den sydlige del af Vedby ejerlav. Gården havde jorden udskilt i enemærker i 1494. Gården beboedes af og til af bønder, og endnu i 1551 var den kun en stor bondegård, men udvidedes herefter til et niveau af 66 tdr.htk. i 1688 ved inddragelse af bondejord. Hovedgården er randplaceret i sit ejerlav og har åorientering. Ved hovedgården nævnes i 1499 Margårds Mølle. Gården er placeret på overgangen mellem slettens gode agerjord og skovbygdens kuperede terræn.
2. Udvikling. Fæstegodset var i 1499 på 10 gårde. I 1700-tallet nåedes ethøjdepunkt på godt 40 gårde. I 1700-tallet erhvervedes jus patronatus til 4 kirker. Størstedelen af fæstegodset var endnu intakt i 1838, og landsbyerne var egaliserede. I 1840'erne startede frasalget af det resterende gods. Hovedgårdstaksten udvidedes lidt fra 64 til 72 tdr.htk. i løbet af 1800-tallet.
3. Bygninger. Den nuværende hovedbygning er opført i 1745.

Sammenfattende drejer det sig om et beskedent godsanlæg med en lang udviklingshistorie, der rummer adskillige karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse.

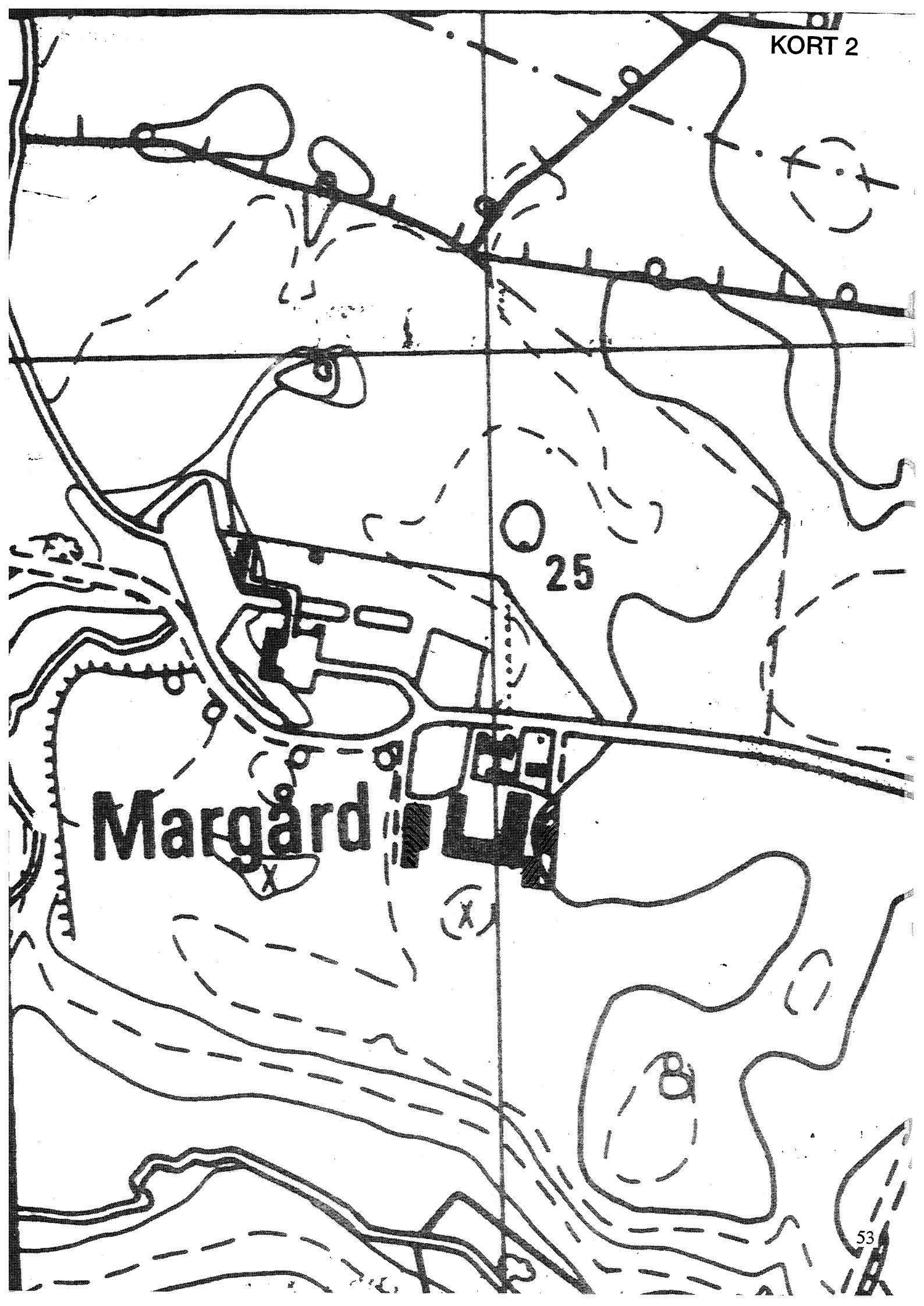
1. Hovedbygningen fra 1745 er velbevaret. Avlsbygningerne er flyttet og nyopført o.1900. Møllen er forsvundet. Haven har samme udstrækning som o.1800.
2. Ejerlavet har bevaret enkelte gærder og en del af både skov- og engområder.
3. Særlige relikter; -
4. Arkæologiske interesser: Avlsgårdtomten er frilagt, mølletomt.

25

Margård

(x)

Kelleby

Søndersø

Vigerslev

Vedby

Margård

Sønderskovs Bar

Rue

Lværskov

Amager

Skovs Højrup

Birkegården

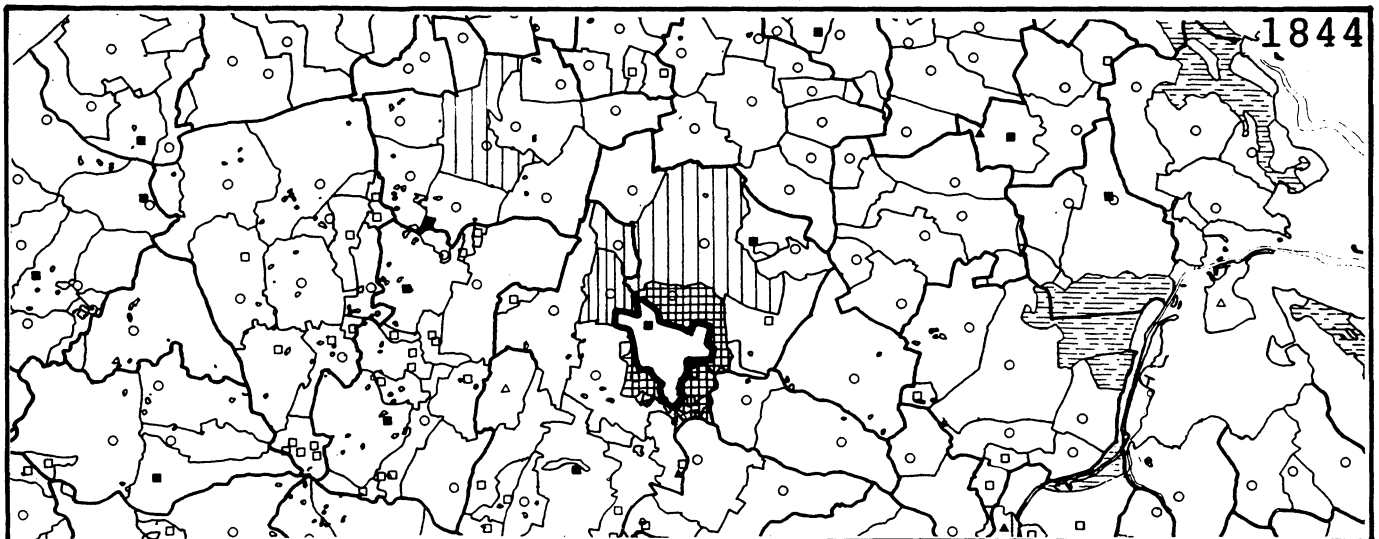
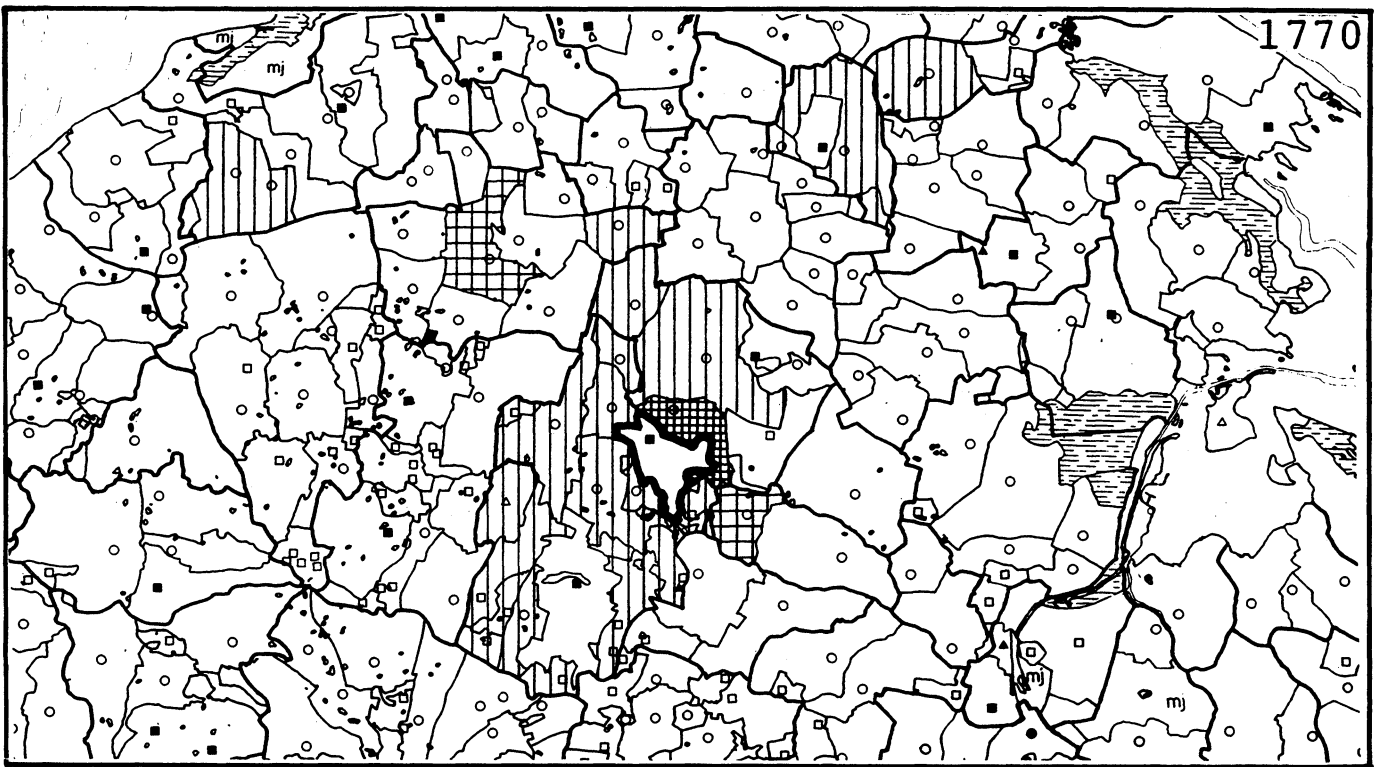
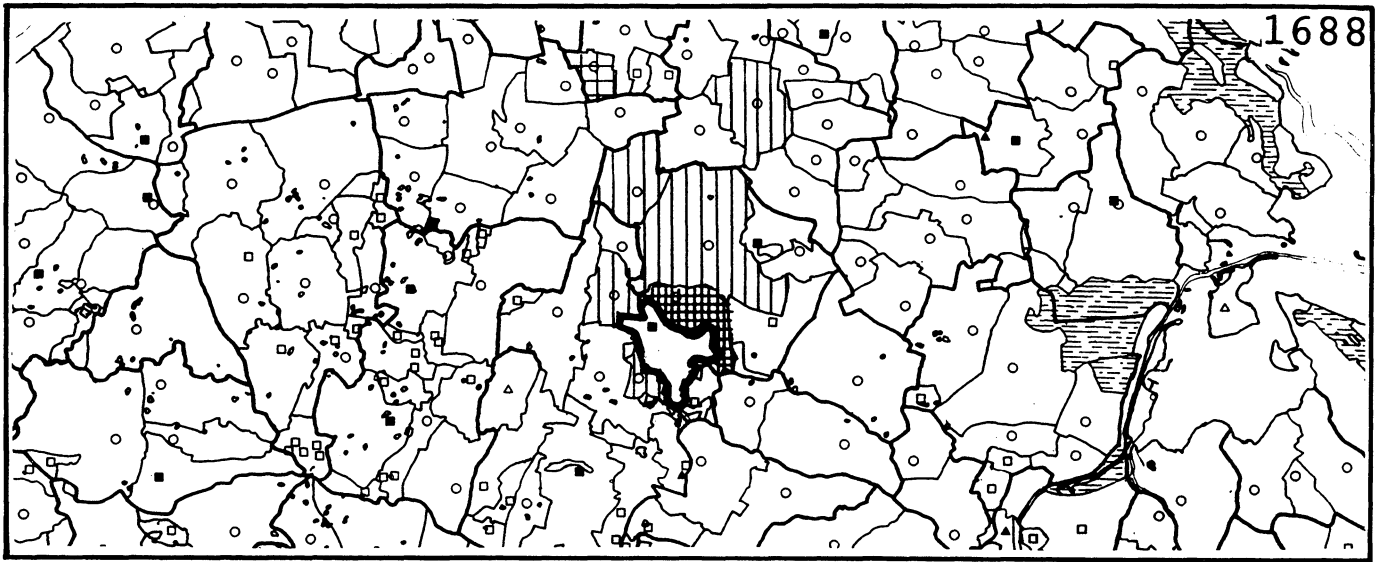
Sværupgård

Langesø

Trøstrup

Blæsberg
møllegård

Rugård

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Navn: Rugård	Tidligere navn:
<p>Bemærkninger: Rugård er nævnt første gang i 1398 i formen Rudgardh. Forledet kommer af gl. dansk, "rutha", der betyder rydning.</p>	

Anlægstidspunkt: middelalder	Anlægsform: enestegård
<p>Bemærkninger: Rugård var helt tilbage i 1300-tallet kronlen med tilhørende bøndergods i Skovby herred.</p>	

<p>Ejere: Kronen 1665 Jørgen Kaas 1689 Wilhelm F. Wedell 1718 Kronen 1764 Carl Juel 1767 Nicolaj Duus 1773 H. U. Neess (en del udstykket) 1780 Simon Andersen (Amager) Erik Jørgensen 1784 Simon Andersen, eneejer 1890 J. Lagoni 1891 Otto Lindegaard 1906 Ulrik Scheel 1909 L. T. Andersen 1916 Holger E. Stenbjørn 1940 Kresten Scheel 1957 Noria (familien Nordstrand) 1986 Noria, Nordisk Interesse A/S 1995 Kommanditselskabet Rugård</p>

<p>Historiske tildragelser: Medens Rugård var i kronens besiddelse, opholdt kongerne og deres følge sig ofte på Rugård.</p>
--

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Ejerlavet omkring år 1800

<p>a. Hoved- og avlsbygninger: Hovedbygningen er et trefløjet anlæg beliggende nordligst i anlægget og åbent mod syd. Ved vest-fløjen er der to små udbygninger. Avlsbygningerne ligger umiddelbart syd herfor og er et flerfløjet, ret regelmæssigt anlæg åbent mod nord. Hele anlægget er omgivet af to store søer og en å.</p>
<p>b. Placering i ejerlavet:</p> <p>Ejerlavets ressourcer: Blandingsøkonomi med spredtliggende ager, eng og skov.</p> <p>Placering: Randplaceret. Orientering: Ager/å-orienteret.</p>
<p>c. Øvrige bygninger i ejerlavet: Ejerlavet er præget af spredtliggende gårde og huse, som ligger dels i ejerlavsranden, dels langs landevejene. Ved hovedgården øst for vejen ligger der en mølle.</p>

Driftsøkonomi

<p>a. Areal år 1800: 502 ha.</p> <p>Antal marker: heraf i årlig brug:</p>
<p>b. Dyrket areal år 1682: 206 tdr.l.d. Vangebrug: 2/1</p> <p>Hartkorns sammensætning (i % af agerhartkorn):</p> <p>1. bon: 39 1. + 2. bon: 83 eng: 24 skov: græs: 0</p> <p>Bemærkninger:</p>

Jordbundsforhold og afgrænsning

<p>Landskabsform: K. Vissenbjerg. Moræneflade, tunneldal mod øst og uregelmæssige morænebakker mod syd.</p> <p>Jordbund: Overvejende moræneler. Mange små områder med enten ferskvandsdynd, -tørv, smeltevandsgrus eller -sand.</p> <p>Naturlig afgrænsning: Ejerlavet er overvejende unaturligt afgrænset.</p>
--

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Relikt - vurdering

Reliktvurderingen er foretaget på grundlag af sammenligninger af kort fra omkring år 1800 og år 1880 med nutidige kort og luftfoto	Velbevaret struktur	Delvis bevaret struktur	Opløst struktur	Bemærkninger
<p>Bygninger: Hovedbygningen består nu kun af en enkelt nordøst-sydvestgående fløj. Dele af søerne og åen er bevaret.</p> <p>Avlsbygningerne er blevet flyttet en smule mod øst og består af flere fløje og mindre bygninger.</p> <p>Ejerlavet er stadig præget af spredtliggende gårde og huse. Der ligger stadig en bygning, hvor møllen har været.</p> <p>Bebyggelsesgraden er i det store og hele ikke blevet ændret.</p> <p>Andre anlæg:</p> <p>Haveområdet har næsten samme udstrækning som før.</p> <p>Enkelte uregelmæssige gørd og hegnsforløb er bevaret, især mod syd og vest.</p> <p>Skove og vådområder:</p> <p>Ikke-ager arealer: Enkelte skovarealer er bevaret, men ellers er området blevet opdyrket. Skovarealerne er tillige blevet udvidet ved Stingsted Skov.</p> <p>Særlige relikter:</p> <p>Arkæologiske interesser:</p>	X	X	X	<p>Hovedbygningen er opført i 1874. Istandsæt og moderniseret 1958-59.</p> <p>Avlsgård istandsæt og moderniseret 1958-59.</p>
<p>Tidspunkt for ændringer:</p> <p>Hovedbygningen er blevet ændret i 1890, men ændringerne ved avlsgården er kun påbegyndt. Møllen eksisterede på dette tidspunkt. Der er stadig en del engområder bevaret, men nogle af de mindste ser ud til at være opdyrket.</p>				

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Hovedgårdstaksten

			1662	1688	1779 ¹⁾	1852	18	1903	1956	
Tønder hørtkorn			33	56	32	32		39	44	
Bemærkninger: 1) excl. skovskyld på 5 tdr.htk.										

Fæstegodset

			1662	1688 ²⁾	1765	1852	18	1903		
Tønder hørtkorn			1106	1366	30 4) 109 3)	4				
Bemærkninger: 2) Omfatter fæstegodset til hele grevskabet Wedellsborg. 3) fæstegodset i Båg herred i 1765. 4) fæstegodset i Skovby herred i 1779.										

			1662	1688 ²⁾	1765	1852	18	1903		
Antal gårde			174	238	3) 4) 17 - 6	2				
Heraf i hovedgd. sognet			22	13	0 - 3					
Antal huse				101	11 - 0	9				
Heraf i hovedgd. sognet				1	0 - 0					
Fæsteenheder ialt				339	28 - 6	11				
Bemærkninger										

Godsfordelingen

	1662	17	18				
Antal bebyggelser hvor hovedgården har fæstegods							
Heraf samlinger på min. 3 gårde							
Antal egaliserede samlinger af gårde							

Høveri

Antal hoveripligtige enheder o. 1770:	
Hoveriets omfang pr. gs. gård:	a) pløjedage
	b) spandage
	c) gangdage
Bemærkninger:	

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Udviklingsbeskrivelse

a. Indtil cirka 1800:

Kongeborgen Rugård placeret ved Rugårds Landevej mellem Odense og Middelfart kendes allerede fra 1300-tallet. I 1616-1618 udvidedes borg-ladegårdens areal ved nedlæggelse af nogle gårde og inddragelse af jorder, senere i 1600-tallet lagdes yderligere 5 tdr.htk. under hovedgården. Borgen er placeret i den stærkt kuperede vestfynske skovbygd. I 1688 takseredes hovedgården til 56 tdr.htk. Hertil kom en skovskyld på 8 tdr.htk. og møllen. I 1770'erne udparcelleredes hovedgården, og i 1784 var taksten nået ned på 17½ td.htk. og 3½ td.skovskyld. I 1682 dyrkedes 206 tdr.ld., og driftsmåden var trevangsbrug. Boniteten var noget bedre end herredsgennemsnittet. Ejerlavet domineredes dog af skoven, og Rugård har karakter af en skovgård.

Under Rugård hørte Rugård len, bestående af Skovby herred, og i 1536 i alt 40 kronfæstegårde og 60 selvejere i området. Hertil kom Vissenbjerg sogn og birk med 10 kronfæstegårde og 50 selvejergårde. I 1665 afhændede kronen gården med i alt 300 tdr.htk. bøndergods til adelig besiddelse. I 1718 kom Rugård påny i kronens besiddelse, og hovmarkerne blev udlagt til græsning for rytterhæren. 1764 bortauktioneredes Rugård med et tilhørende bøndergods på 321 tdr.htk. Bøndergodset solgtes dog hurtigt fra, og hovedgårdstaksten udparcelleredes.

1624 blev det bestemt, at hoveriet til Rugård skulle forrettes af 100 bønder og 18 husmænd i lenet. Efter at Rugård i 1718 var blevet ryttergods, nedbrødes samtlige gårdens bygninger på nær det store beboelseshus og en stald.

b. Efter cirka 1800:

Rugårds hovedgårdsejerlav var o.1800 på 502 ha. O.1905 opgøres gårdens areal til 276 ha, hvoraf 154 ha var ager, 19 ha eng/mose og 94 ha skov. Arealet forøges en smule i løbet af 1900-tallet. I 1986 opgøres det til 292 ha.

Hovedparten af fæstegodset blev solgt fra o.1773. I 1852 var der således kun 2 gårde og 9 huse tilbage. O.1905 blev gården drevet af 15 faste folk, 3 daglejere og 6-7 polakker i roer og høst.

Hovedgårdstaksten (jfr. skema 4), der var faldet fra 53 til 32 tdr.htk. o.1773, holdt sig herefter stabil i det meste af 1800-tallet. O.1903 ses den at være steget en smule til 39 tdr.htk. Jorden var på dette tidspunkt delt op i 9 marker, hvoraf de 3 var henholdsvis brak, kløver og græs. Kvægbesætningen var på 120 køer og 40 stk. ungvæg og kalve. Det foregående år var der blevet solgt 200 fedesvin. I 1986 opgives driftsformen til at være en sammensætning af korn- og frøavl, traditionelt skovbrug og juletræder og pyntegrønt.

Fyns Amt	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	--------------------------	-----------------------------	--------------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse: Interesse: Stor
interesse: Særlig
interesse:

Typologisk vurdering: stor interesse

- 1) Oprindelse. Kongeborgen Rugård kendes fra 1300-tallet og er formentlig anlagt som enestegård i den kuperede, skovrige egn. Avlsgården var ret beskeden, men udvidedes i 1600-tallet gradvis til 56 tdr.htk. foruden skovskyld på 8 tdr. Rugård er randplaceret i sit ejerlav og har ager/å-orientering. Til hovedgården hørte en mølle. Ressourcerne domineredes af det store skovtilliggende.
- 2) Udvikling. Godstilliggendet til Rugård len bestod af kronens fæstegårde og selvejergårde i Skovby herred. I 1662 i alt 174 gårde. I 1665 afhændedes Rugård med i alt 300 tdr.htk. bøndergods til adelig besiddelse. O.1773 blev hovedparten af fæstegodset solgt fra, og hovedgården selv delvis udparcelleret. Hovedgårdstaksten er siden øget igen til 44 tdr.htk.
3. Bygningerne nedbrødes og fornyedes i 1800-tallet.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis sjælden anlægstype med relativt få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse.

- 1) Bygningerne er stort set fornyet og delvis flyttet i 1800-tallet. Haveområdet er stort set bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har mistet de fleste skovarealer, men enkelte uregelmæssige hegnsforløb er bevaret.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

Venteløkke

Elisesmilde

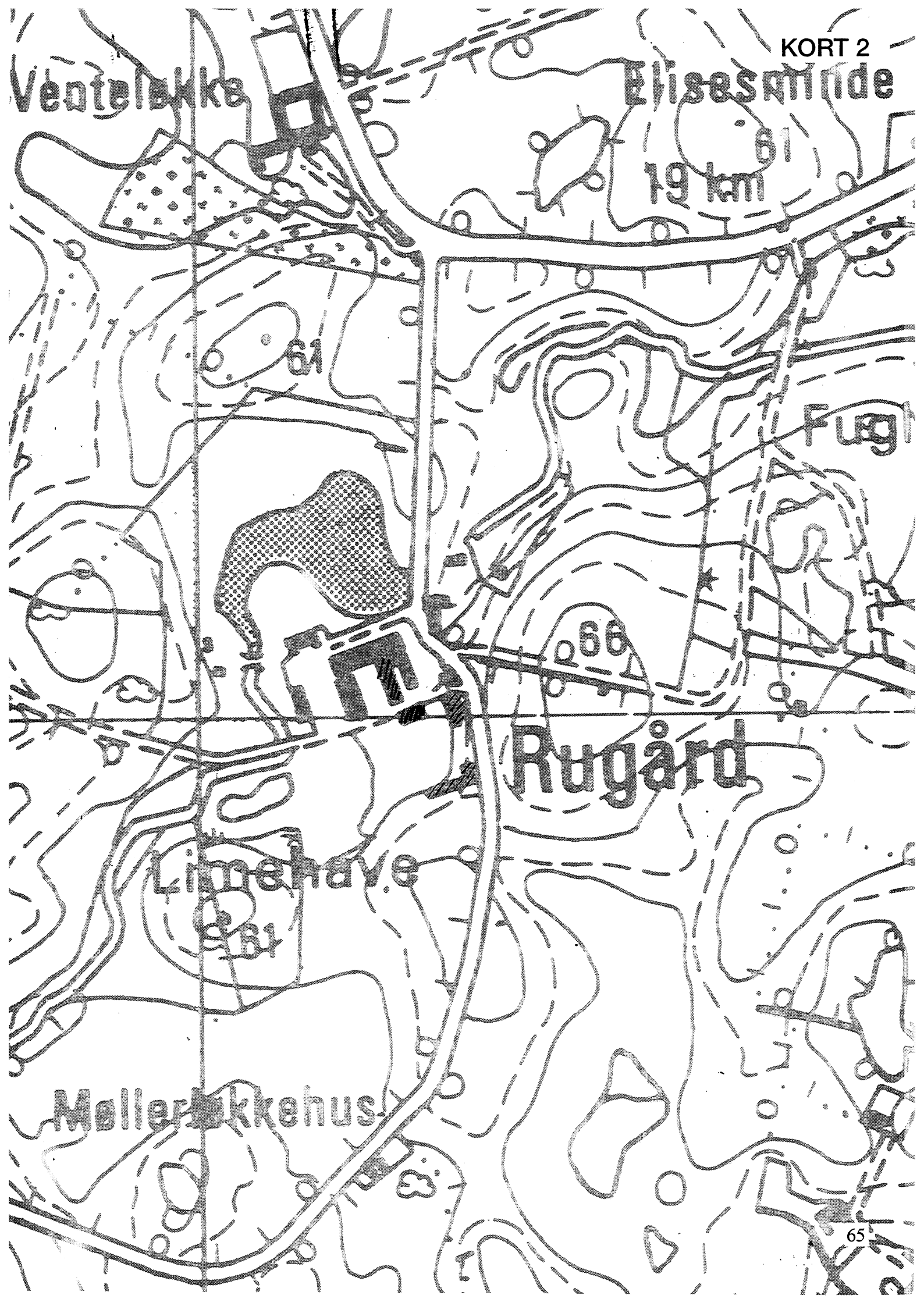
19 km

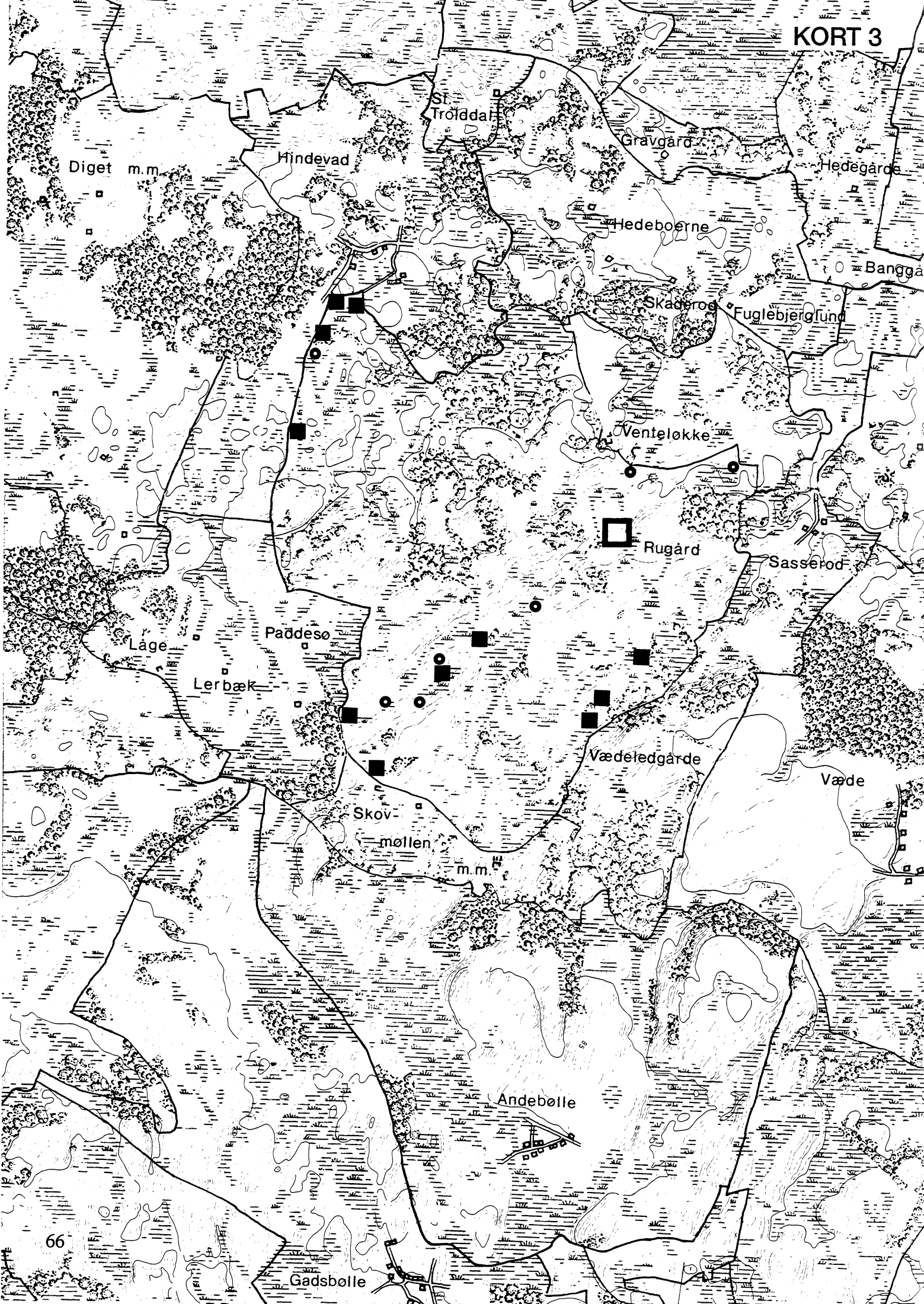
Fugl

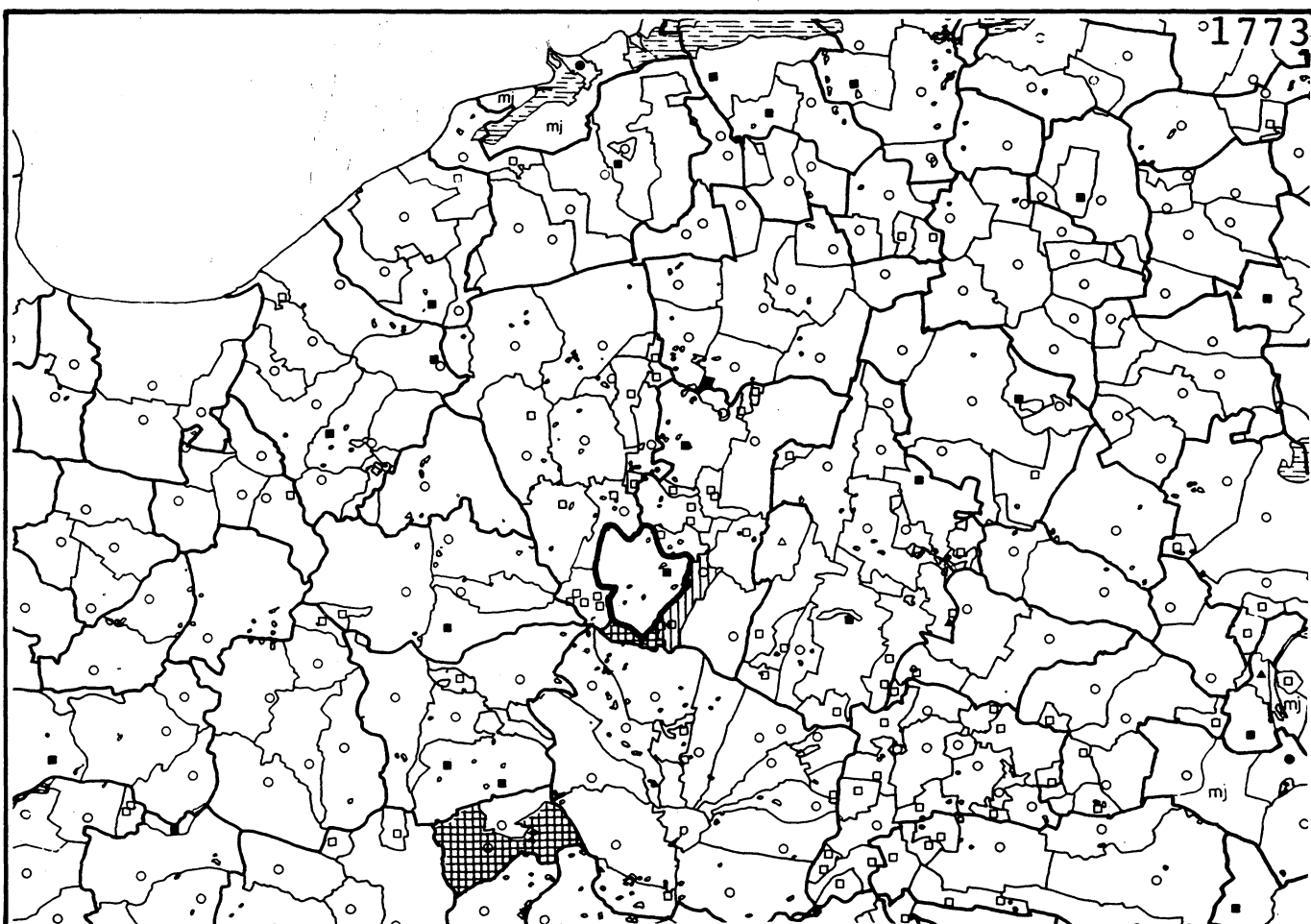
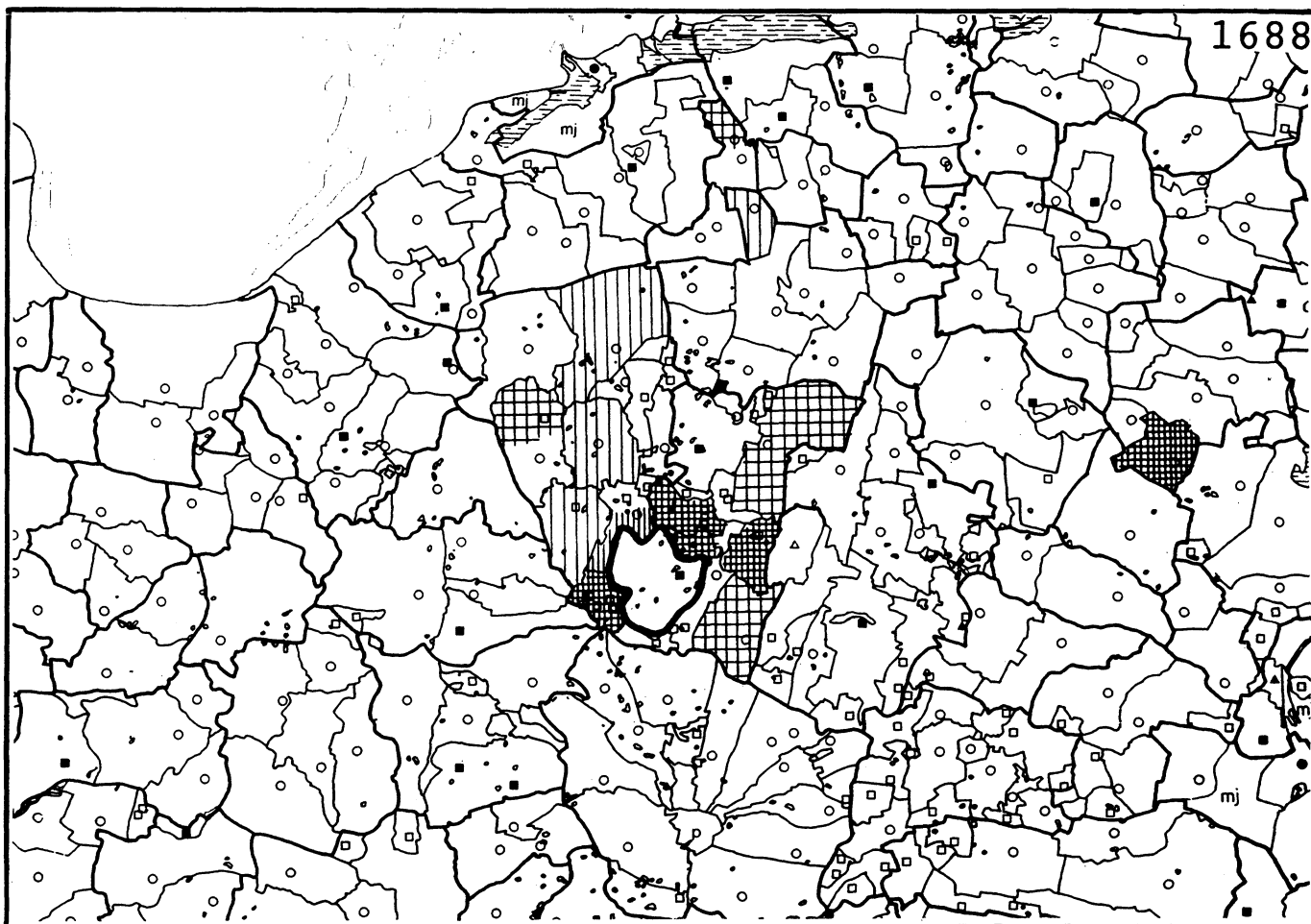
Rugård

Limehave

Møllerbøkkehus

KULTURHISTORIE

1. Landsbyregistrering i Fyns Amt, foreløbig orientering, 1983
Landsbyregistrering i Fyns Amt, Historiske forhold, 1983
 - 1.01 Assens Kommune
 - 1.02 Bogense Kommune
 - 1.03 Broby Kommune
 - 1.04 Egebjerg Kommune
 - 1.05 Ejby Kommune
 - 1.06 Faaborg Kommune
 - 1.07 Glamsbjerg Kommune
 - 1.08 Gudme Kommune
 - 1.09 Haarby Kommune
 - 1.10 Kerteminde Kommune
 - 1.11 Langeskov Kommune
 - 1.12 Marstal Kommune
 - 1.13 Middelfart Kommune
 - 1.14 Munkebo Kommune
 - 1.15 Nyborg Kommune
 - 1.16 Nr. Åby Kommune
 - 1.17 Odense Kommune bind 1 og 2
 - 1.18 Otterup Kommune
 - 1.19 Ringe Kommune
 - 1.20 Rudkøbing Kommune
 - 1.21 Ryslinge Kommune
 - 1.22 Svendborg Kommune
 - 1.23 Sydlangeland Kommune
 - 1.24 Sønder sø Kommune bind 1 og 2
 - 1.25 Tommerup Kommune
 - 1.26 Tranekær Kommune
 - 1.27 Ullerslev Kommune
 - 1.28 Vissenbjerg Kommune
 - 1.29 Ærøskøbing Kommune
 - 1.30 Ørbæk Kommune
 - 1.31 Årslev Kommune
 - 1.32 Aarup Kommune
2. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan, Supplerende oplæg vedrørende udpegning af bevaringsværdige landsbyer og sikring af kirkeomgivelser. juni 1984. Udgået.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplanlægning Kulturhistoriske forhold, 1984
4. Landskabsarkitektonisk registrering af hovedgårde, 1988
5. Vand- og vandkraftsudnyttelse på Fyn, 1989
6. Landsbyer med særlige bevaringsinteresser, 1992
7. Hovedgårdsregistrering i Fyns Amt, Skemaer og kort.
 - 7.01 Kerteminde Kommune, 1994
 - 7.02 Faaborg Kommune, 1994
 - 7.03 Odense Kommune, 1995
 - 7.04 Assens Kommune, 1995
 - 7.05 Bogense Kommune, 1995
 - 7.06 Svendborg Kommune, 1995
 - 7.07 Tranekær Kommune, 1995
 - 7.08 Hårby Kommune, 1995
 - 7.09 Gudme Kommune, 1995
 - 7.10 Glamsbjerg Kommune, 1995
 - 7.11 Egebjerg Kommune, 1995
 - 7.12 Ejby
 - 7.13 Langeskov og Munkebo Kommune, 1995
 - 7.14 Nyborg og Ullerslev Kommune, 1995
 - 7.15 Ryslinge Kommune, 1995
 - 7.16 Rudkøbing Kommune, 1995
 - 7.17 Ringe Kommune, 1995
 - 7.18 Otterup Kommune, 1995
 - 7.19 Årup Kommune, 1995
 - 7.20 Middelfart og Nr. Åby Kommune, 1995
 - 7.21 Årslev Kommune, 1995
 - 7.22 Ørbæk Kommune, 1995
8. De fynske hovedgårde
Sammenfatninger og analyser af skemaregistreringen

NATURFORVALTNING

Fredninger / beskyttet natur

1. Registrering af kirkeomgivelsesfredninger i Fyns Amt, 1980
2. Oversigt over fredede arealer og naturfredningslovens beskyttelses- og byggelinier i Fyns Amt 1981 Udgået.
3. Oversigt over vandløb omfattet af naturfredningslovens § 43 I Fyns Amt, 1983 Udgået.
4. Fredninger i Fyns Amt, 1989
 - 14.1 Nordlige fredningskreds
 - 14.2 Sydlige fredningskreds
 - 14.3 Vestlige fredningskreds
8. Overvågning af padden i Fyns Amt 1988, 1990.
9. Stævningsskove på Fyn, 1990
10. Moser i Fyns Amt - Nyborg Kommune, 1991
11. Moser i Fyns Amt - Tommerup Kommune, 1991
12. Moser i Fyns Amt - Odense Kommune, 1992
13. Moser i Fyns Amt - Faaborg Kommune, 1992
14. Strandenge i Fyns Amt, 1993
15. Insekter i Naturplejen, 1995

Planlægning

1. Sektorplanlægning i det åbne land Fredningsplan oplæg, juni 1983. Udgået.
2. Forslag vedrørende udbygning af det rekreative hovedstinet, 1984.
3. Sektorplanlægning i det åbne land, Fredningsplan foreløbigt tryk, 1986. Udgået.
4. Fredningsplanlægning, Handlingsprogram, forslag 1987. Udgået.
5. Fredningsplanens Handlingsprogram, 1989
6. Fredningsplan, 1991.
16. Slåning af Vejkanter, 1995
17. Moser i Fyns Amt - Marstal og Ærøskøbing kommuner, 1995

Registrering / overvågning / pleje

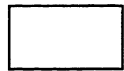
1. Oversigt over biologiske interesseområder i Fyns Amt, 1981
2. Stævningsskove på Langeland, 1988
3. Naturpleje 1987, 1988.
4. Naturpleje 1988, 1989.
5. Overvågning af fuglelokaliteter i Fyns Amt, 1989.
6. Overvågning af fugle i Fyns Amt 1988, 1990.
7. Naturpleje 1989, 1990.

Henvendelse vedrørende publikationer kan ske til:

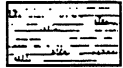
Fyns Amt, Natur- og vandmiljøafdelingen,
Ørbækvej 100 5220 Odense SØ, tlf. 6556 1000

Signaturforklaring

Kort 3

Agerland

Eng/mose

Skov

Bakkeoverdrev

Hovedgård med voldgrav

Hovedgård

Voldsted

Gård

Mølle

Teglværk

Smedie

Hus

Kalkovn

Kort 5

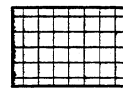
Ejerlavskort med påtrykte ejersignaturer

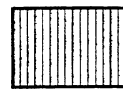
Hovedgårdstakst

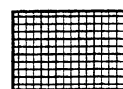
0-25%

25-50%

50-75%

75-100%